

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ' ΤΕΥΧΟΣ 72° ΙΟΥΛΙΟΣ 2020



Το Ξηροκάμπι
Περίοδος Α΄ 1966-1977

Η ΦΑΡΙΣ
Περίοδος Β΄ 1979-1981
Περίοδος Γ΄ 1992-2001
Περίοδος Δ΄ 2002-



ΙΔΡΥΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΦΑΡΙΔΟΣ
ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΣΤΙΚΗ ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΞΗΡΟΚΑΜΠΙΟΥ
ΔΗΜΟΥ ΣΠΑΡΤΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΧΩΡΩΝ με το διακριτικό τίτλο «ΕΡΑΣΙΝΟΣ Α.ΜΗ.Κ.Ε.»,
που εδρεύει στο Ξηροκάμπι και εκπροσωπείται νόμιμα.

Συντακτική επιτροπή: Γεώργ. Θ. Καλκάνης, Θεόδ. Σ. Κατσουλάκος, Παναγ. Η. Κομνηνός,
Ιωάννης Παν. Κονίδης

Επιμελητής έκδοσης: Θεόδ. Σ. Κατσουλάκος, Συρακουσών 101, Αθήνα, τηλ. 210 2515864

Όλα τα τεύχη / φύλλα έχουν αναρτηθεί ψηφιοποιημένα στους διαδικτυακούς τόπους:

<http://efaris.gr> και <http://micro-kosmos.uoa.gr> (→ η Φάρις)

Τα άρθρα προς δημοσίευση να αποστέλλονται στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

dthkats@gmail.com

Περιεχόμενα :

Γεωργίας Κοκκορού - Αλευρά, Αρχαιολογικά Ευρήματα από την περιοχή του τέως Δήμου Φάριδος στη Λακωνία	3
Γεωργίου Α. Ντελόπουλου, Σφεντονικός και Όσιος Νίκων (920-998)	8
Ποταμίτη, Η ξεχωριστή πλατεία	11
Δημητρίου Γ. Λάσκαρη, Οι δύο οικισμοί	12
Ιωάννη Π. Κονίδη, Ψηλά στους Πενταυλούς	14
Φαρίτες Εξανιστάμενοι, Μια Ανοιχτή Επιστολή Φαριτών	16
Η. Γ. Μ., Το δολάριο στο Ξηροκάμπι	17
Βασίλη Η. Χριστόπουλου, Οι νεροφόροι του Ξηροκαμπίου	17
Ευστρατίου Α. Σολωμού, Ο Ιμπραήμ στην Κουμουστά. Συμπλήρωμα μιας παλιότερης μαρτυρίας	18
Θεοδώρου Σ. Κατσουλάκου, «Λω»	19
Εκ της Φάριδος, Συμπατριώτες μας που διαπρέπουν στο εξωτερικό.....	20
Ιωάννας Εξαρχάκου – Ρηγάκου, Ιστορίες της Μικράς Ασίας (1922)	21
Εκ της Φάριδος, Δήμητρα Χατζάκου – Γιάννης Τσουδής	22
Χαριλάου Ν. Σταρόγιαννη, Παλιοχωρίτικες μορφές	24
Θ. Σ. Κ., Ξηροκαμπιτοκουμουστιώτικα του Τορόντο.....	25
Στράτη Γ. Πρέβα, Χαρτοπαικτικά.....	25
Παναγιώτη Δ. Χριστοφιλάκου, «Μεθυσμένες» ιστορίες	26
Ηλία Γ. Αποστολάκου, Σύμμεικτα	27
Δ. Θ. Κ., Η. Γ. Μ., Της αγοράς	27
Μαρίας Καλκάνη – Σπυροπούλου, Έφυγε η Τασία Αλικάκου (1934-2020)	28
Βιβής Ξ. Κωτσιοτοπούλου, Τα νέα μας	28

Εξώφυλλο: Η καμπάνα του Αη-Λιά στην κορυφή του Ταυγέτου

(φωτ. Δημήτρη Γ. Αποστολάκου)

Γεωργίας Κοκκορού – Αλευρά*

Αρχαιολογικά Ευρήματα από την περιοχή του τέως Δήμου Φάριδος στη Λακωνία

Από την περιοχή του τέως δήμου Φάριδος έχουν περισυλλεγεί συνολικά μέχρι σήμερα δεκαπέντε αρχαιολογικά ευρήματα, τα περισσότερα από τα οποία φυλάσσονται στο κατάστημα του δήμου στο Ξηροκάμπι. Πρόκειται για τρία γλυπτά και δώδεκα αρχιτεκτονικά μέλη – κιονόκρανα, τμήματα κιόνων και κιονίσκων, βάσεις, κατώφλια. Αν και ταπεινά από καλλιτεχνική άποψη έργα, αποτελούν σημαντικές μαρτυρίες για τη λακωνική αρχιτεκτονική και γλυπτική κατά την αρχαιότητα. Επιπλέον, παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες για την τοπογραφία της περιοχής νοτιότερα της Σπάρτης, εκεί που συνήθως εντοπίζεται η αρχαία *Φάρις*, και η παρουσίασή τους εμπλουτίζει εν γένει με νέα δεδομένα τη λακωνική αρχαιολογία.¹

Γλυπτά

Ένα από τα εντυπωσιακότερα αρχαία ευρήματα από την περιοχή του τ. δήμου Φάριδος, σήμερα στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Σπάρτης, είναι το **υπερφυσικού μεγέθους γυναικείο κεφάλι θεάς**, ίσως της μυθικής *Ελένης*, αδελφής των *Διοσκούρων* (εικ. 1), που θα ανήκε σε κολοσσιαίο άγαλμα ύψους γύρω στα 3,5 μ. Το άγαλμα χρονολογείται πιθανότατα στους ρωμαϊκούς χρόνους, οι σταυροί ωστόσο που είναι χαραγμένοι στο πρόσωπο μαρτυρούν ότι «εξαγνίστηκε» σε μεταγενέστερους χρόνους για να χρησιμοποιηθεί στη χριστιανική λατρεία.

Στο ίδιο Μουσείο φυλάσσεται μία **τιμητική στήλη** (εικ. 2) που χρονολογείται στους πρώιμους ρωμαϊκούς χρόνους και αποτελεί σημαντική ιστορική μαρτυρία και πολύ ενδιαφέρον ανάγλυφο, αν και όχι σπουδαίας καλλιτεχνικής ποιότητας. Η στήλη, από πιθανότατα λακωνικό, μάρμαρο, βρέθηκε στο κτήμα Γ. Φραγκή στην περιοχή της «*Μαρίνας*», και έχει υποστεί διάφορες κακώσεις. Στις δύο ζώνες της παράστασης απεικονίζονται από τρεις αγένειοι άνδρες ώριμης ηλικίας, με κοντά ιμάτια, που κινούνται προς τα αριστερά τους σαν να βρίσκονται σε πομπή, με τα χέρια λυγισμένα μπροστά στο ύψος της μέσης, χωρίς να διακρίνεται εάν κρατούσαν κάτι. Απεικονίζονται πιθανότατα τοπικοί άρχοντες, ίσως οι *επιμελητές* των δημοσίων κτιρίων ή ίσως οι *έξι πατρνόμοι*, οι σημαντικότεροι αξιωματούχοι της Σπάρτης που είχαν τη γενικότερη ευθύνη για την πόλη. Αυτού του είδους η παράσταση είναι μοναδική, αν και υπάρχουν λίγες ακόμη απεικονίσεις τοπικών αρχόντων σε λακωνικά ανάγλυφα με την παρουσία κάποιου θεού ωστόσο.

Η ημίεργη (ημιτελής) **προτομή ιματιοφόρου άνδρα** (εικ. 3) που σώζεται δυστυχώς ακέφαλη, βρέθηκε από το κτήμα Π. Ατσαβέ στον Αρκασιά, σε κοντινή απόσταση από την οικία Π. Ατσαβέ, από την οποία προέρχονται και διάφορα άλλα αρχιτεκτονικά μέλη (εικ. 9). Πρόκειται για ντόπια δημιουργία του β' μισού του 2ου μ.Χ. αιώνα. Δυστυχώς, η απουσία του κεφαλιού κάνει αδύνατη την ταύτισή της με συγκεκριμένο πρόσωπο που σφαλώς θα ήταν κάποιος διακεκριμένος πολίτης.

* Ομότιμη καθηγήτρια κλασικής Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ

¹ Ευχαριστώ πολύ τους δρ Θ. Κατσουλάκο, Α. Δουκόγιαννη, Η. Προκοπίδη, Ε. Λιακάκο, Π. και Ε. Φραγκή για τη διάσωση αρκετών από τα ευρήματα και την παροχή πολλών χρήσιμων πληροφοριών για τους τόπους εύρεσής τους, τέλος για τις παντός είδους διευκολύνσεις της μελέτης τους.

Πιθανότατα θα προοριζόταν για κάποιο δημόσιο, ιερό ή ιδιωτικό κτίριο των ρωμαϊκών χρόνων, κάποια έπαυλη ή αγροικία από τις πολλές που θα υπήρχαν γύρω από τη Σπάρτη κατά τον 2ο αι. μ.Χ.

Δωρικά κιονόκρανα

Ιδιαίτερα σημαντικά λόγω της σπανιότητας και πρωιμότητάς τους είναι **δύο αρχαϊκά δωρικά κιονόκρανα**, αφού αποτελούν μαρτυρίες για την ελάχιστη γνωστή πρώιμη αρχιτεκτονική της Λακωνίας. Το ένα, **το κιονόκρανο «Θ. Κατσουλάκου»**, βρέθηκε το 2004 εντοιχισμένο σε κρήνη στη θέση «Καμάρι», στο κτήμα του Θ. Κατσουλάκου (εικ. 4) και σήμερα φυλάσσεται στην *αποθήκη Αρδάμης* της Εφορείας Αρχαιοτήτων Σπάρτης. Χρονολογείται λίγο πριν τα μέσα του βου αι. π.Χ. και πιθανόν ανήκε σε ιερό, όπου υπήρχε και ο γνωστός από τον Πausανία ναός του *Διός Μεσσαπέως* που από πολλούς ερευνητές τοποθετείται στο *Ανθοχώρι* (Κατσουλαίικα).

Το δεύτερο, λίγο μεταγενέστερο **κιονόκρανο «Ν. Λιακάκου»** (εικ. 5, 6) χρονολογείται στο 550-525 π.Χ. Δυστυχώς δεν γνωρίζουμε σε ποιο πρώιμο δωρικό κτίριο ανήκε και αυτό το κιονόκρανο, πάντως, το μέγεθός του είναι ανάλογο με εκείνο των δωρικών κιονοκράνων του περίφημου θρόνου του Απόλλωνα στις Αμύκλες.

Αξιοσημείωτη ιδιομορφία αυτού του κιονόκρανου είναι η ανάγλυφη παράσταση που φέρει η πάνω επιφάνειά του και που πιθανότατα ανήκει στην επαναχρησιμοποίησή του – β' χρήση - εξ αιτίας οικονομίας ή ανακύκλωσης του υλικού, πράγμα που συνέβαινε αρκετά συχνά κατά την αρχαιότητα. Η τυπικά λακωνική παράσταση που φέρει περιλαμβάνει στο κέντρο ανάγλυφη λεοντοκεφαλή που ξεπροβάλλει από φύλλο άκανθας γεγυμένο προς τα έξω και κάτω ενώ δεξιά και αριστερά της παριστάνονται από ένας αμφορέας με ψηλό πόδι και στη συνέχεια ελικοειδείς μίσχοι που εκφύονται και αυτοί από πλατιά φύλλα άκανθας. Σε μεταγενέστερους χρόνους, σε γ' πιθανόν χρήση, αποκρούστηκαν σκόπιμα κάποια τμήματα του αναγλύφου. Αρκετές παρόμοιες ανάγλυφες πλάκες από τη Λακωνία ήταν πιθανώς εντοιχισμένες σε ταφικά κτίσματα ή μάλλον ηρώα προς τιμήν των Διοσκούρων κατά τους ύστερους ελληνιστικούς με πρώιμους ρωμαϊκούς χρόνους. Ίσως σε ένα τέτοιου είδους κτίσμα να ανήκε και το κιονόκρανο «Ν. Λιακάκου» στη β' χρήση του.

Ιωνικά κιονόκρανα

Μία τεχνική λεπτομέρεια ενός ημίεργου ιωνικού κιονοκράνου μικρών διαστάσεων από μάρμαρο Ταυγέτου, του **κιονόκρανου Κ. Φραγκή** (εικ. 7), παρέχει ένα ακόμη σπουδαίο στοιχείο για την ιστορία της αρχαίας αρχιτεκτονικής και ειδικότερα της αρχαίας λακωνικής αρχιτεκτονικής. Πρόκειται για την ύπαρξη στο κέντρο των οφθαλμών των ελίκων μίας πολύ μικρής σπής, η οποία περιβάλλεται από τέσσερις ακόμη ιδίου μεγέθους σπές, οι οποίες προφανώς αποτελούσαν κέντρα για τη στήριξη διαβήτη ώστε να χαραχθεί με ακρίβεια η περιφέρεια των ελίκων. Η αρχαία αυτή μέθοδος για τον σχεδιασμό των ελίκων των ιωνικών κιονοκράνων που περιγράφεται από τον λατίνου συγγραφέα Βιτρούβιο στο “De architectura” («Περί αρχιτεκτονικής») βιβλίο του, επιβεβαιώνεται και με αυτό εδώ το κιονόκρανο που χρονολογείται μάλιστα στην εποχή της ύστερης αρχαιότητας ή στους πρώιμους βυζαντινούς χρόνους (4ος -7ος αι. μ.Χ.) ενώ μαρτυρείται ταυτόχρονα η μακροχρόνια εφαρμογή της μεθόδου αυτής, ακόμη και στους όψιμους χρόνους. Το κιονόκρανο βρέθηκε στο κτήμα Κ. Φραγκή στην περιοχή *Μαρίνα*, από όπου προέρχεται και το

ανάγλυφο των αξιωματούχων που αναφέρθηκε παραπάνω (εικ. 2) και παρά τη διαφορετική χρονολόγηση των δύο έργων η ανεύρεσή τους στην ίδια περιοχή δείχνει ότι αυτός ο χώρος αποτελούσε κάποια αρχαία θέση.

Στους ίδιους χρόνους, στον 3ο με 4ο αι. μ.Χ., και γενικότερα στην εποχή της ύστερης αρχαιότητας έως και τους πρώιμους βυζαντινούς χρόνους, χρονολογείται ένα ακόμη μικρό, ιωνικό κιονόκρανο, **το κιονόκρανο «Α. Δουκόγιαννη»**, (εικ. 8) που βρέθηκε πεταγμένο στις όχθες του Ευρώτα. Και τα δύο αυτά όψιμα ιωνικά κιονόκρανα επέστεφαν πιθανώς μικρούς κίονες δημόσιων ή ιερών κτισμάτων ή ακόμη κιονοστοιχίας οδού ή β' ορόφου ιδιωτικού κτιρίου.

Με το πολύ καλής ποιότητας **κιονόκρανο με φύλλα άκανθας και φύλλα υδροχαρή** που βρέθηκε στην αυλή της οικίας Π. Ατσαβέ (εικ. 9) και χρονολογείται γύρω στο 300 μ.Χ., κλείνουμε την παρουσίαση των σημαντικότερων ευρημάτων του τ. δήμου Φάριδος. Αυτού του τύπου τα κιονόκρανα που θυμίζουν τα λεγόμενα 'κορινθιακά', έχουν έντονα διακοσμητικό χαρακτήρα και θα κυριαρχήσουν κατά τους ρωμαϊκούς και χριστιανικούς χρόνους. Δυστυχώς δεν διαθέτουμε στοιχεία για την απόδοση του κιονοκράνου αυτού σε συγκεκριμένο κτίριο.

Είναι αλήθεια, ότι όλα τα παραπάνω ευρήματα δεν ξεχωρίζουν για την σπουδαία καλλιτεχνική ποιότητά τους, ακόμη λιγότερο και όλα τα άλλα που δεν περιλήφθηκαν σε αυτήν εδώ την παρουσίαση. Ωστόσο είναι πολύτιμα ως αρχαιολογικές μαρτυρίες για την αρχαιολογική και ιστορική έρευνα, καθώς παρέχουν μερικές πολύ σημαντικές, ακόμη και μοναδικές, πληροφορίες για την αρχιτεκτονική, τοπογραφία και εικονογραφία της Λακωνίας κατά τους πρώιμους αρχαϊκούς και τους ρωμαϊκούς - πρώιμους χριστιανικούς χρόνους, εποχές που υπήρξαν ιδιαίτερα σημαντικές για την ιστορία και την τέχνη της αρχαίας Σπάρτης. Ασφαλώς, λοιπόν, τους αξίζει η έκθεσή τους ως μικρής αρχαιολογικής συλλογής σε έναν ειδικά διαμορφωμένο χώρο που με τις απαραίτητες συνοπτικές πληροφορίες και άλλο εποπτικό υλικό, θα δώσει μία εύληπτη εικόνα για την ιστορία της περιοχής.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

1. Γυναικεία κεφαλή. Αρχαιολογικό Μουσείο Σπάρτης αρ. ευρ. 571.
2. Τιμητική στήλη. Αρχαιολογικό Μουσείο Σπάρτης αρ. ευρ. 2597.
3. Προτομή ιματιοφόρου. Κατάστημα τ. Δήμου Φάριδος, Ξηροκάμπι.
4. Κιονόκρανο «Θ. Κατσουλάκου». Αποθήκη Αρδάμη, ΕΦΑ Σπάρτης.
5. Κιονόκρανο «Ν. Λιακάκου». Κατάστημα τ. Δήμου Φάριδος, Ξηροκάμπι.
6. Κιονόκρανο Ν. Λιακάκου. Άνω, ανάγλυφη όψη. Κατάστημα τ. Δήμου Φάριδος, Ξηροκάμπι.
7. Ιωνικό κιονόκρανο «Κ. Φραγκή». Οικ. Π.και Ε. Φραγκή, Ξηροκάμπι.
8. Ιωνικό κιονόκρανο «Α. Δουκόγιαννη». Κατάστημα τ. Δήμου Φάριδος, Ξηροκάμπι.
9. Κιονόκρανο με φύλλα άκανθας, υδροχαρή και λογχοειδή. Κατάστημα τ. Δήμου Φάριδος, Ξηροκάμπι.



Εικόνα 1



Εικόνα 2



Εικόνα 3

6γ



Εικόνα 4



Εικόνα 5



Εικόνα 6



Εικόνα 7

7α



Εικόνα 8

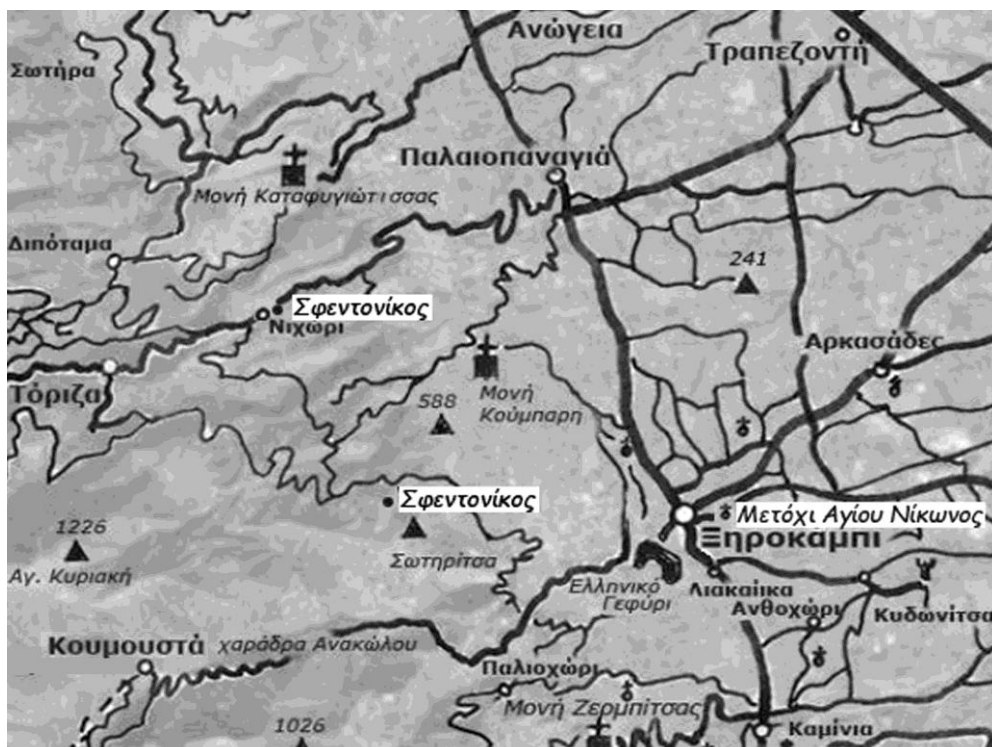


Εικόνα 9

Γεωργίου Α. Ντελόπουλου *

Σφεντονικός και Όσιος Νίκων (920-998)

Το βιβλίο «Η Κουμουστά της Λακεδαίμονος» των Θ. Σ. Κατσουλάκου και Π. Χ. Στούμπου έγινε το κίνητρό μας για μια μικρή σ' αυτό ιστορικογλωσσική συμβολή: ως προς δύο γεωγραφικά γειτονικά σημεία με το όνομα «Σφεντονικός» και το ιεραποστολικό έργο στη Λακωνία του Οσίου Νίκωνος του «Μετανοείτε», πολιούχου της Σπάρτης.



Τα περιεχόμενά του ως διεπιστημονικά (πολιτιστικά, ιστορικά, αρχαιολογικά, γλωσσικά, λαογραφικά) το αναδεικνύουν ως βασικό βοήθημα για μία διαχρονική γνώση της Λακεδαίμονος. Προσφέρεται όχι μόνο για μια ευχάριστη ανάγνωση, αλλά και για μια ενδελεχή μελέτη κάθε παρατιθέμενου στοιχείου. Με την πλούσια σχετική βιβλιογραφία του οι μελλοντικοί ερευνητές, ειδικοί κατά επιστήμη, μπορούν να προσφέρουν μονογραφίες – άρθρα, όπως το ανά χείρας δικό μας, για την αυτογνωσία των εντοπίων κατοίκων ως προς τη Λακεδαίμονα, τμήματος της ιστορίας του ελληνικού έθνους με διαχρονική εξέχουσα τοπική ιστορία, αρχαία, βυζαντινή, νεότερη¹. Το βιβλίο αυτό παραπέμπει τον αναγνώστη στη σημασία ρητών, όπως:

* Σλαβολόγος

¹ Βλ. Γ. Ντελόπουλου, Λακωνική εμπειρία και προσανατολισμοί της ευρωπαϊκής παιδείας, Λακωνικά Σπουδαί 4 (1979) 381-395.

«Μελέτη τό πᾶν», «Οὐχ ὁ πολλὰ εἰδῶς σοφός ἐστι, ἀλλ' ὁ χρήσιμα» (Δεν είναι σοφός, ὅποιος ξέρει τα πολλά, ἀλλά τα χρήσιμα), ἐνὸς παραπέμπει ἀντίστοιχα τὸν μελετητὴ τοῦ στα: «Ὅς ἂν τὰ ὀνόματα εἰδῆ, εἴσεται καὶ τὰ πράγματα», Πλάτ. Κρατ., ιγ, (Ὅποιος θα γνωρίσει τὰ ὀνόματα, θα μάθει καὶ τὰ πράγματα), καὶ Γ. Μέγα, ἀκαδημαϊκοῦ, λαογράφου, «Ὁ πολιτισμὸς ἐνὸς ἔθνους δὲν κρίνεται ἀπὸ τὸν πλοῦτο τῶν ἀρχείων τοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ πόσο εἶναι αὐτὸς γνωστὸς στὸν λαὸ τοῦ.»

Ὁ Ὅσιος Νίκων, ὁ Μετανοεῖτε¹, εἶχε ἀναλάβει ἱεραποστολικὴ ἀποστολὴ τὸν 10^ο αἰῶνα, κατ' ἐντολὴ τοῦ αυτοκράτορα Νικηφόρου Φωκά, ὅταν αὐτὸς εἶχε ἐκδιώξει τοὺς Ἄραβες ἀπὸ τὴν Κρήτη. Ἐπρεπε τότε ἄμεσα νὰ ἀποκατασταθεῖ ὁ χριστιανικὸς καὶ ἠθικὸς ἐν γένει βίος στὴ μεγαλόνησο, ὅπου εἶχε πληγεί δραματικὰ κατὰ τὴν κατάκτηση τοῦ νησιοῦ ἀπὸ τοὺς μουσουλμάνους Ἄραβες. Μετὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἐκεῖ (10^{ος} αἰ.) ὁ Νίκων καὶ τὸν παραδειγματικὸν βίον τοῦ ὡς ἐνσάρκωσίν της, τὴν ἀνέγερσιν ναῶν, ἀναδείχθηκε ὡς ἕνας ἰσάξιός ἱεραπόστολος τῶν ἀδελφῶν ἁγίων ἱσαποστόλων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου (9^{ος} αἰ.)².

Αὐτοὶ ἀντίστοιχα ὡς ἐκπρόσωποι τῆς Βυζαντινῆς Ἀναγέννησης τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων, ἐπὶ τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας (Βασίλειος Α' καὶ διαδόχων τοῦ), λόγιοι μοναχοὶ τοῦ κύκλου τοῦ Πατριάρχου Φωτίου, Λέοντος τοῦ Μαθηματικοῦ στὴν Κωνσταντινούπολιν³ ἀνέλαβαν ἱεραποστολικὰς ἀποστολὰς πρὸς τοὺς Ἄραβες (860) καὶ Σλάβους (880), ὡς πρόδρομοι τοῦ Νίκωνα στὴν Κρήτη καὶ τὴ Λακωνία τὸν 10^ο αἰῶνα.

Ἐντάσσοντας τὸν σλαβικὸν κόσμον τῆς ἐποχῆς τοὺς στὸν βυζαντινὸν ἐλληνορθόδοξον πολιτισμὸν με ἐφόδιον τοὺς τὸ σλαβικὸν παλαιοχριστιανικὸν ἀλφάβητον καὶ τὴν ἀντίστοιχον γλῶσσάν⁴, με βάση τὴν τότε βυζαντινὴν ἐλληνικὴν καὶ ἀλφάβητον, ποὺ συνέταξαν γιὰ τὴν ἀποστολὴν τοὺς στὴ σλαβόφωνη Μοραβία⁵ δημιούργησαν ἕνα κοσμοϊστορικὸν ἔργον· γιὰ τὴν ἐνταξὴν τῶν Σλάβων σὲ κράτη, κυρίως στὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Ἑυρώπην (Σερβία-Βουλγαρία-Ρωσία). Ὅπως σημειώνει ὁ ἀκαδημαϊκὸς βυζαντινολόγος Δ. Ζακυθινός⁶ «ἀπὸ τοὺς ποικιλόνημους ἀνά τοὺς αἰῶνες ληστρικοὺς εἰσβολαίς στὰ Βαλκάνια μόνον οἱ Σλάβοι, ποὺ ἐκπολιτίστηκαν καὶ ἐκχριστιανίσθησαν ἀπὸ τὸ Βυζάντιον, ἵδρυσαν κράτη», ἀφοῦ ὁ ἐκχριστιανισμὸς ἐγένετο ἡ βάση θεμέλιον τοῦ πολιτισμοῦ τοὺς (νομικὰ, διοικητικὰ, οικονομικὰ, παιδευτικὰ).

¹ Ε. Κωνσταντινίδη, Νίκων ὁ «Μετανοεῖτε», Παγκόσμιον Βιογραφικὸν Λεξικόν, Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, τ. 7.

² Α. Α. Ταχιάου, Κύριλλος καὶ Μεθόδιος, Θεσσαλονίκη 2004 καὶ σχετικὰ ἄρθρα, Περιοδικὸν Cyrillomethodorianum, Ἐταιρεία Σλαβικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη 1973.

³ Βλ. Γ. Ντελόπουλου, Ἡ Κωνσταντινούπολις στὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον τῶν Θεσσαλονικέων ἀδελφῶν ἁγίων Κυρίλλου (Κωνσταντίνου) καὶ Μεθοδίου (9^{ος} αἰ.), Φιλολογία 17, τεύχος 1, σσ. 15-21.

⁴ Οἱ Κύριλλος καὶ Μεθόδιος δημιούργησαν τὸ λεγόμενον Γλαγολιτικὸν Ἀλφάβητον (860) γιὰ νὰ ἀποδώσουν με αὐτὸ τὴν μετάφρασιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς στὴ λεγόμενη παλαιοεκκλησιαστικὴ σλαβικὴ (Old Church Slavonic) ἀπότοκο τῆς βυζαντινῆς ἐλληνικῆς (ἐλληνιστικῆς τοῦ Εὐαγγελίου).

⁵ Μετέβησαν στὴ Μοραβία (σημερινὴ Τσεχία), ὅπου δίδαξαν καὶ ἐκχριστιάνισαν τὸν ἐκεῖ σλαβικὸν πληθυσμὸν ὡς ἐκπρόσωποι τοῦ Βυζαντίου καὶ τοῦ πάπα τῆς Ρώμης. Οἱ διάδοχοί τοὺς (Κλήμης Ἀχρίδος) ἐδρυσαν ἱεραποστολικά στὴν τότε Βουλγαρία, διαδίδοντας τὴν μεταφράσειν τοὺς στὴ Ρωσία, ποὺ ἐκχριστιανίστηκε τὸ 988.

⁶ Βλ. Γ. Ντελόπουλου, Οἱ δύο Ἕλληνες ποὺ δίδαξαν τὸ ἀλφάβητον στους Σλάβους, ἐφ. Καθημερινή, 25/11/1980.

Η προσωνομία τους «φωτιστές» των Σλάβων επικυρώνεται με τη διπλή σημασία της λέξης «σβητ», αποτέλεσμα του γλωσσικού έργου των δύο αδελφών με την επίδραση¹ της ελληνικής. Αυτή σημαίνει και «άγιος» και «φως» στη μετάφραση της Αγίας Γραφής από την ελληνική στη σλαβική του 9^{ου} αιώνα.

Ένδειξη της συμβολής του Κυρίλλου στη σημασιολογία της σλαβικής γλώσσας είναι το γεγονός ότι προσέδιδε ως φιλόσοφος σε κάθε λέξη το ιδεολογικό της περιεχόμενο (βλ. Πλάτων) και την σημασία της με τη χρήση της (βλ. Αριστοτέλη, Περί Ερμηνείας) κατά την μετάφραση της Βίβλου από την ελληνική στη σλαβική².

Γι' αυτό ο τύπος «σφεντ» στο τοπωνύμιο Σφεντονικός υποδεικνύει και ιστοριογλωσσικά τη χρονολόγησή του, αφού μετά τον 11^ο αιώνα εξελίχθηκε σε σβητ (π.χ. Σφενδοσλάβος>Σβετοσλάβος) και σβιατ (Σβιατοσλάβος), όπως και στα Σβετίλο (Αγιονέρι Ελασσόνας), Σβέτα Γκόρα (Άγιον Όρος), Σβετλίνα (Λαμπρινή-Φωτεινή), Σβετλίνα (Λαμπάδα), για να μας οδηγήσει σημασιολογικά στο Σφεντονικό ως τόπο του Αγίου Νίκωνα, της διδασκαλίας του στο ναό – προσκυνήμα με τις εκεί πηγές να παραπέμπουν στα νάματα, μεταφορικά, των ιεραποστολικών λόγων του.

Λεξιλογικά το «ο» στο σύνθετο Σφεντονικό υποδηλώνει ελληνοποίηση γραμματικά μίας λέξης σλαβικής, αφού το «ο» είναι το χαρακτηριστικό φωνήεν στη σύνθεση λέξεων στην ελληνική εν αντιθέσει με τις σλαβικές που χαρακτηρίζονται από τη συρροή συμφώνων. Είναι ουσιαστικά ένδειξη της αρχής της προσφοράς των σλαβικών λέξεων με ελληνική προφορά, που σημαίνει αρχή διγλωσσίας (ελληνικής-σλαβικής) και απαρχής γλωσσικής αφομοίωσης των εντοπίων Μελλιγγών - Εζεριτών³. Αυτοί λόγω του κοινού αγροτο-κτηνοτροφικού βίου άφησαν τις αντίστοιχες λέξεις που δείχνουν τις ασχολίες τους στην εν λόγω περιοχή⁴ ενώ τα σλαβικά τοπωνύμια τους αποδίδουν γεωγραφικά χαρακτηριστικά ταυτόσημα με τα ελληνικά, όπως Καρυές Λακωνίας>Αράχοβα (τόπος με καρυδιές> αράχ + οβα-) Τσερνίλο (μαύρος γκρίζος) < η αρχαία Πελλάνα (πελ-ρίζα του πελ-ιδνός – πελ-αργός (=ασπρόμαυρος))⁵.

Η μετά το 1928 μερική μετονομασία παρόμοιων τοπωνυμίων στηρίχθηκε στην κοινή σημασία τους, όπως Τσερνίτσα>Αρτεμισία Ταϋγέτου, Αράχοβα>Καρυαί κ.α.⁶

¹ Ο Μεθόδιος έδινε την πρώτη σημασία των σλαβικών λέξεων και ο Κύριλλος την ιδεολογική του έννοια με συνώνυμα - παράγωγα με βάση την ελληνική σημασιολογία, π. χ. χάριν δίδωμι = ευχαριστώ, στη σλαβική απόδοση blago darja = ευχαριστώ. Στη σημερινή βουλγαρική spolaiti = ευχαριστώ από το «εις πολλά έτη», όταν παίρνουν από τον ιερέα το αντίδωρο.

² Ο Κωνσταντίνος (μετέπειτα Κύριλλος) δίδαξε φιλοσοφία στη Μαγναύρα (Κωνσταντινούπολη), ονομασθείς φιλόσοφος, και χρησιμοποίησε στις μεταφράσεις του σχετικά διδάγματα του Πλάτωνα (Κρατύλος) και του Αριστοτέλη (Περί ερμηνείας).

³ Θ. Σ. Κατσουλάκου – Π. Χ. Στούμπου, Η Κουμουστά της Λακεδαιμόνος, σ. 21, περί ληστρικών Σλάβων.

⁴ Θ. Σ. Κατσουλάκου – Π. Χ. Στούμπου, Η Κουμουστά της Λακεδαιμόνος, σ. 22, περί τοπωνυμίων (Σιροβά, Μπαρμπανίτσα) και λεξιλογίου καθημερινής χρήσης (βάλτος, βαγένι, γκλάβα κ.ά.).

⁵ Βλ. Γ. Ντελόπουλου, Τσερνομίλ, Πέλινο, Άψινθος, Αρτεμισία, Γλωσσολογία 5-6 (1986-1987) 167-179.

⁶ Το Αρτεμισία αφορά το φυτό Άψινθος (Αρτεμισία νylgaris) χρώματος γκρίζου - μαύρου, όπως η λ. τσέρνο (μαύρο) στα τοπωνύμια Τσερνίτσα και Τσερνομίλ.

Συμπεράσματα: Ο Όσιος Νίκων αναδείχθηκε ισάξιος διάδοχος των φωτιστών των Σλάβων Κυρίλλου και Μεθοδίου με αντίστοιχη σταδιοδρομία ιεραποστόλου, πνευματικού πρεσβευτή του ελληνορθόδοξου πολιτισμού του Βυζαντίου. Η αυτοκρατορία αντιμετώπιζε τότε εξωτερικούς και εσωτερικούς κινδύνους από επιδρομές-εγκαταστάσεις αλλόθρησκων λαών (Αράβων μουσουλμάνων – Σλάβων ειδωλολατρών) με τα πνευματικά όπλα της, γλώσσα και θρησκεία και φορείς - πρεσβευτές ιεραποστόλους - φωτοδότες για τον οικουμενικό της πολιτισμό που απηχούν μέχρι σήμερα οι λέξεις Σφεντ (Σβετ) = Άγιος + Φως και Μιρ = Κόσμος + Ειρήνη. Πράγματι, με αφετηρία το Μετόχι στο Ξηροκάμπι κατευθυνόταν άλλοτε προς τη Σκούντρα, όπου η πηγή Σφεντονίκος, και άλλοτε προς το Νιχώρι, όπου είναι η άλλη πηγή Σφεντονίκος. Εκεί, φαίνεται, είχαν συνήθεια οι Σλάβοι ειδωλολάτρες της περιοχής να συγκεντρώνονται, να ρουγεύουν. Οι δύο αυτές πηγές αποτέλεσαν τον χώρο όπου ακούστηκε τόσο πειστικός ο χριστιανικός λόγος του Οσίου, ώστε να χαραχτεί πάνω στο έδαφος και να παραμείνει άσβεστη ανά τους αιώνες η μνήμη του ονόματός του.

Η μικρή εκκλησία, Μετόχι του Οσίου, στο Ξηροκάμπι χρήζει ιδιαίτερης προσοχής.

Ποταμίτη

Η ξεχωριστή πλατεία

Το κάθε χωριό έχει τη δική του ξεχωριστή ιστορία. Έτσι και το χωριό μου, η Ποταμιά, έχει τη δική του. Σύμφωνα με τα στοιχεία που έχουμε συλλέξει από το βιβλίο της Ευαγγελίας Π. Παπαδάκου με τίτλο «Στο πέραςμα του χρόνου», που κυκλοφόρησε το 1984, βλέπουμε ότι τα πρώτα σπίτια του χωριού χρονολογικά γίνανε τις τελευταίες δεκαετίες της Τουρκοκρατίας περιφερειακά του πύργου (σελ. 29-35). Η πλατεία του χωριού πάντοτε ήταν εκεί που είναι και σήμερα. Το 2019 ο πρόεδρος του χωριού Μιχάλης Λεοντσίνης στη συλλογή εγγράφων για την προσκόμιση του κτηματολογίου της κοινότητας ανακάλυψε ότι η πλατεία, περίπου 300 τ.μ., στα πρώτα χρόνια της κατοίκησης του χωριού ήταν κοινόχρηστος χώρος και λειτουργούσε σαν στάβλος. Οι κάτοικοι κάθε βράδυ φράζανε τους δρόμους και βάζανε τα ζώα τους μέσα. Ο λόγος ήταν για να αποφύγουνε τους ζωοκλέφτες. Το σημείο ήταν κεντρικό και ήταν δύσκολο να το πλησιάσουνε οι ζωοκλέφτες. Την πληροφορία επιβεβαιώνει ο Βασίλης Ν. Νικολακάκος, 84 ετών σήμερα, που την είχε ακούσει μικρό παιδί από τους πιο παλιούς.

Δημητρίου Γ. Λάσκαρη
Οι δύο οικισμοί

Ιστορική αφήγηση

Τώρα στα γεράματα, στα ογδονταεπτά, εσώτατη επιθυμία με παρότρυνε, να χαράξω στο χαρτί, κατόπιν εμπειριστατωμένης έρευνας, πρώτον περί της ιδρύσεως των δυο πρώτων οικισμών στο Ξηροκάμπι, των οποίων οικιστές ήσαν οι Λασκαραίοι της Κουμουστάς, σαράντα χρόνια προ της επανάστασης του 1821 και δεύτερων αναμνήσεις προσωπικές, οι οποίες ήσαν βαθιά ριζωμένες μέσα μου, για να μη παραδοθούν στη σιγή ούτε με το ρεύμα του χρόνου παρασυρθούν εις πέλαγος αμνημοσύνης. Προς τούτο θα επιστρατεύσω την μνήμη που έχει την ικανότητα να αποθησαυρίζει και αποθηκεύει γνώσεις και βιώματα και να τα ανακαλεί όποτε επιθυμεί.

Το επώνυμον Λάσκαρης πρωτοεμφανίζεται σε πωλητήριο έγγραφο του ιερέα της Κουμουστάς παπαδιάκουμου Γορανίτη του Ηλία, που το υπογράφουν δέκα διακεκριμένοι πολίτες της βυζαντινής κώμης. Μεταξύ αυτών και ο «Γεωργάκης Λάσκαρης». Το έγγραφο φέρει χρονολογία 1634 και ημερομηνία 15 Μαΐου. Τα περισσότερα ονόματα μαρτυρούν βυζαντινή προέλευση: Μάκακος, Φιστρατάς, Βαρατζινάς, Λάσκαρης, Τζιβός, Βούλγαρης. Οι Λασκαραίοι κατοικούσαν στην Κουμουστά προ του 1460 και κατάγονται εκ των Λασκαραίων του Μυστρά και αυτοί εκ των Λασκαραίων της Κωνσταντινούπολης.

Απόγονος του Γεωργάκη Λάσκαρη έφερε το όνομα Παναγιώτης Λάσκαρης γεννηθείς κατά προσέγγιση το 1723. Ο Παναγιώτης Λάσκαρης του Γεωργίου απέκτησε τρεις γιούς: Αναστάσιο Λάσκαρη 1748, Γεώργιο Λάσκαρη 1753, Ηλία Λάσκαρη 1755. Εξ αυτών οι μεν Αναστάσιος και Ηλίας κι τα παιδιά αυτών Παναγιώτης 1773 του Αναστάσιου και Γεώργιος 1779 του Ηλία, είναι οι οικιστές του οικισμού «Λασκαραίικα» βόρεια του Ξηροκαμπίου στη θέση «Αγία Λαύρα». Ο Γεώργιος του Παναγιώτου και ο γιός αυτού Παναγιώτης είναι οι οικιστές του νεοπαγέντος οικισμού «Λασκαραίικα» στο νότιο μέρος του Ξηροκαμπίου και επί της δεξιάς όχθης στο ποτάμι της Ρασίνας.

Οι Λασκαραίοι της Κουμουστάς είχαν μεγάλη κτηματική περιουσία στον κάμπο. Πότε όμως και πώς την απέκτησαν δεν γνωρίζω. Κατά παράδοση, από πάππο προς πάππο, γύρω στα 1750, κατέβαιναν από την Κουμουστά στον κάμπο και την νύκτα φύτευαν κρυφά μουριές σε κτήματα μονοστηριακά ή εγκαταλειμμένα και τα οικειοποιούντο. Η συνολική έκταση αυτών των κτημάτων αριθμούσε πλέον των τριακοσίων πενήντα στρεμμάτων.

Οι απόγονοι των οικιστών του οικισμού «Λασκαραίικα» επί της Αγίας Λαύρας, ηρίθμησαν πλέον των 150 ατόμων. Οι περισσότεροι μετανάστευαν εις Αμερικήν. Τελευταία απόγονος των Λασκαραίων του οικισμού είναι η Χαρίκλεια Λάσκαρη του Ευάγγελου, δασκάλα αγγλικών στο Ξηροκάμπι.

Ο Μαθουσάλας όλων των Λασκαραίων και των δύο οικισμών ήταν ο Αναστάσιος Λάσκαρης του Παναγιώτου. Γεννήθηκε το 1798 και απεβίωσε το 1895. Είχε γιο τον Βασίλειο Λάσκαρη, που γεννήθηκε το 1850 και απεβίωσε το 1884. Η σύζυγός του Μηλιά, το γένος Μούτουλα (1858-1940), είχε εγγονή τη μητέρα του συναδέλφου φιλολόγου Θεοδώρου Κατσουλάκου.

Τα αναφερόμενα έτη γέννησης ενός εκάστου των Λασκαραίων προ του 1800 είναι ως έγγιστα ορθά, μετά το 1800 είναι ακριβή. (Αρχείο Ιερού ναού Αγίας Τριάδας, μητρώο του Δήμου Φάριδος, εκλογικοί κατάλογοι του 1844).

Ο οικισμός «Λασκαραίικα» επί της Ρασιάς

Στα νότια του Ξηροκαμπίου, μετά το γεφύρι της Ρασιάς και σε απόσταση εκατό μέτρων ο δρόμος διακλαδίζεται προς δύο κατευθύνσεις, δεξιά άγει προς τους οικισμούς Λιακαίικα και Κατσουλαίικα και στο χωριό Καμίνια, αριστερά προς τον ναό της Αγίας Κυριακής και το χωριό Μούσγα.

Σε απόσταση εκατό μέτρων από της αριστερής διακλάδωσης ευρίσκεται ο οικισμός «Λασκαραίικα» και αμέσως μετά κάτωθεν αυτού τα «Λασκαραίικα αλώνια».

Ο οικισμός και τα αλώνια διακόσια μέτρα νότια της δεξιάς όχθης της Ρασιάς, οριοθετούνται εντός των κτημάτων του Γεωργίου Λάσκαρη, ο οποίος είχε γεννηθεί στην Κουμουστά το 1753 και είχε κληροδοτήσει στον γιο του Παναγιώτη Λάσκαρη, που είχε γεννηθεί στην Κουμουστά το 1778, και αυτός στους τέσσερες γιούς του, Γεώργιο Λάσκαρη 1803, Ιωάννη Λάσκαρη 1806, Δημήτριο Λάσκαρη 1809 (ο έμός πρόππαπος), Νικόλαο Λάσκαρη 1817. Τα κτήματα εκτείνονταν κατά μήκος της δεξιάς όχθης της Ρασιάς επί ένα χιλιόμετρο μέχρι τον ναό της Αγίας Κυριακής και κατά πλάτος διακόσια μέτρα ήτοι εκτάσεως διακοσίων στρεμμάτων.

Το πρώτο κτίσμα του οικισμού οικοδομήθηκε από τον Γεώργιο Λάσκαρη γύρω στα 1775-1785, επί εκτάσεως ενός στρέμματος. Μια κατοικία ισόγειος δύο δωματίων 4x4 έκαστον, με τζάκι στο καθιστικό. Στα 1800 στον προαύλιο χώρο κτίζεται και φούρνος που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι μόνιμα κατοικούν οι προαναφερόμενοι Λασκαραίοι. Από τότε, και προϊόντος του χρόνου μέχρι το 2004, ολοκληρώνεται ο οικισμός με είκοσι κατοικίες ισόγειες και ανώγειες επί εκτάσεως δέκα στρεμμάτων. Επί 220 χρόνια κατοικούσαν στον οικισμό περίπου εκατόν εβδομήντα άτομα όλο Λασκαραίοι. Το 2020 κατοικούν δεκαέξι.

Μετά τα Λασκαραίικα αλώνια και στα δεξιά του δρόμου που άγει προς ναόν Αγίας Κυριακής και μέχρι εκεί, εκτείνονταν κτήματα του Θεόδωρου Λάσκαρη, στην τοποθεσία «Ανταλλαγή» (Αντιλλαή) με πολλά υπεραιώνόβια ελαιόδενδρα. Ο Θεόδωρος Λάσκαρης, ίσως, με επιφύλαξη, ήταν αδελφός του Γεωργίου που είχε τα κτήματα από την αριστερή πλευρά του δρόμου, γεννηθείς περίπου στα 1751. Ήταν προεστός της Κουμουστάς και στα 1805, κατά παράδοση, συνελήφθη υπό των Τούρκων του Μυστρά και απεκεφαλίσθη. Είχε τρεις κόρες. Τη μία εξ αυτών, τη Μαρίτσα, είχε παντρευτεί ο Δημήτριος Κατσουλάκος, αγωνιστής του 1821 εκ Μάνης, εξ ου και το όνομα του οικισμού «Κατσουλαίικα», και είχε πάρει προίκα ένα μέρος από την κτηματική περιουσία του Θεοδώρου Λάσκαρη. Ο συνάδελφος φιλόλογος Θεόδωρος Σταύρου Κατσουλάκος, φέρει το όνομα του Θεοδώρου Λάσκαρη.

Ξηροκάμπι, 10 Μαΐου 2020

Ιωάννη Π. Κονίδη
Ψηλά στους Πενταυλούς

Ανέβαινε τον ανηφορικό δρόμο της Κουμουστάς ο ταλαίπωρος γεωργός με τηνπραμάτειά του τακτοποιημένη σε μεγάλες κοφίνες επιδέξια φορτωμένες στο γρίβο μουλάρι και στο υπομονετικό γαϊδουράκι του. Πεντάγλυκα καρπούζια και μυρωδάτα πεπόνια στο πρώτο, ολόδροσα αγγουράκια και κατακόκκινες ντομάτες το δεύτερο. Φτάνει στο Πλατάνι, παίρνει βαθειά ανάσα και βάζει την πρώτη φωνή: Πεπόνιι...

Οι... ακούστηκε ψηλά από το καταράχι η φωνή του τσοπάνη γερο-Πετρώνη, (Πέτρος Κονίδης) που νόμισε πως κάποιος τον καλεί και πισωγύρισε αδιάφορα όταν κατάλαβε το πάθημά του.

Οπραματευτής συνέχισε να διαλαλεί το εμπόρευσμά του και σε λίγο φτάνει στην πλατεία της Κουμουστάς. Σβήνει τη δίψα του στο κρύο νερό της πολύκρουνης βρύσης. Τα ζώα του καταϊδρωμένα πίνουν και ξαναπίνουν απ' το αυλάκι που κυλά δίπλα τους. Φτάνουν οι πρώτοι πελάτες. Αγοράζουν μερικά καρπούζια, λίγα πεπόνια. Μα οι κοφίνες μένουν σχεδόν γεμάτες. Οπραματευτής μας ξέρει ότι οι Κουμουστιώτες έχουν απ' όλα τα κηπευτικά. Δεν τους λείπει τίποτα. Οι ποτιστικές πεζούλες τους είναι καταπράσινες και γεμάτες από πατάτες, ντομάτες, κολοκύθια, αγγούρια, φασόλια, μελιτζάνες και άφθονα φρούτα. Αλλού είναι η πελατεία, αλλού θα ξεπουλήσει. Αυτό το γνωρίζει και είναι προετοιμασμένος.

Ξεκινά με νέες δυνάμεις για ψηλά στους Πενταυλούς, 1400 μ. υψόμετρο. Δεν είναι η πρώτη φορά που κάνει το δρομολόγιο. Χρόνια τώρα ανεβοκατεβαίνει για το μεροκάματο του πόνου. Θα περάσει μέσα από βαθύσκωτα ρέματα, από δύσβατα μονοπάτια, θα ξεδιψάσει αυτός και τα ζώα του σε δροσερές πηγές, θ' ανταμωθεί με τσοπάνηδες, υλοτόμους, αγωγιάτες, μα κάποτε θα φτάσει. Δυόμιση ώρες χρειάστηκαν.

Εδώ τον περιμένει ένα ολόκληρο χωριό. Ξεφορτώνει βιαστικά με τη βοήθεια των πελατών στο πλατύ αλώνι τα ζώα του, τους βάζει ντουρβά με κριθάρι και τ' αφήνει να ξεκουραστούν κάτω απ' το μεγάλο πεύκο.

Το εμπόρευμα θα ξεπουληθεί – άλλωστε το περισσότερο ήταν παραγγελίες απ' το προηγούμενο δρομολόγιο. Οπραματευτής θα τους μεταφέρει τα νέα του κάμπου, θα δώσει και θα πάρει χαιρετίσματα, θα λάβει νέες παραγγελίες και, αφού ξεκουραστεί, θα γυρίσει την ίδια ή την άλλη μέρα στο σπίτι του.

Αυτά συνέβαιναν στις αρχές και ως τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, για πάνω από πενήντα χρόνια (με εξαίρεση τα χρόνια του Εμφυλίου) στον τόπο μας. Οι Πενταυλοί ήταν ο ιδανικός τόπος παραθερισμού των κατοίκων του κάμπου, μιας ευρύτερης περιοχής που έφτανε μέχρι τη Σκάλα και το Έλος. Οι κάτοικοι αυτών των χωριών ήσαν εκείνοι που υπέφεραν περισσότερο από τις δυο μάστιγες της εποχής και που έστειλαν πολλούς νέους στον Άδη, την ελονοσία και τη φυματίωση. Και έφευγαν, όσοι μπορούσαν, με τ' απαραίτητα χρειζόμενα για τα βουνά. Εδώ λοιπόν, στους Πενταυλούς, θα βρουν αραξοβόλι, εκατοντάδες καμπίσοι που ανέβαιναν στα μέσα Ιουνίου και παραθέριζαν μέχρι τα μέσα του Σεπτεμβρη. Κοντά στην πηγή και μέσα σ' ένα ειδυλλιακό μέρος, κάτω απ' τα μεγάλα πεύκα θα στήσουν τις καλύβες τους. Δίπλα σε ριζιμιές πέτρες, προφυλαγμένες από τους αέρηδες του βουνού, με ξερολιθιές μαστορικά φτειαγμένες και σκεπασμένες με σανίδες, πευκόφλουδες και φτέρες. Το 1970 που βρέθηκα για κινήγι στα μέρη εκείνα μέτρησα 40-50 μισογκρεμισμένες

τέτοιες καλύβες, συντρίμματα του χρόνου, μα οι παλαιότεροι τις ανεβάζουν σε ογδόντα και παραπάνω σκορπισμένες μέχρι το Κουνουπονέρι και την Ακαρπόλακα.

Ένα ολόκληρο χωριό, ολοζώντανο, ειρηνικό, χαρούμενο, που ζούσε ο ένας για τον άλλον, χωρίς έχθρες με αλληλοβοήθεια και κατανόηση. Χωριό με μαγαζί, ιδιοκτησίας Β. Ορφανάκου, με τ' απολύτως απαραίτητα, με ευκαιριακούς μανάβηδες, κρεοπώληδες και γαλατάδες κυρίως τους ντόπιους Κουμουστιώτες που μπορούσαν να πουλήσουν ό,τι τους περίσσευε.

Στην πηγή και κάτω απ' το μεγάλο πεύκο έσμιγαν τα μεσημέρια παραθεριστές, τσοπάνηδες, πριονάδες, κυνηγοί και αγωγιάτες. Πάγωναν τα φρούτα τους στο κρύο νερό και έτρωγαν με όρεξη το φτωχικό τους. Τα παιδιά, που έρχονταν κατακίτρινα με φουσκωμένες σαν ασκιά τις κοιλιές τους από τις θέρμες της ελονοσίας, ανακτούσαν την υγεία τους κι έφευγαν ροδοκόκκινα. Εδώ σε ώρες ευθυμίας – η κέδρινη βαρέλα με το κρασί που έκανε κύκλο από χέρια σε χέρια βοηθούσε πολύ σ' αυτό – κλείνονταν δουλειές, κουμπιριές, γίνονταν συνοικέσια, συνομιλούσαν με τα μάτια ερωτευμένες καρδιές.

Μα το πραγματικό πανηγύρι στηνόταν τα βράδια. Τα μαγικά εκείνα, σεληνόφωτα, ονειρεμένα βράδια που συγκεντρώνονταν όλοι, μικροί και μεγάλοι, νέοι και νέες, στο πετράλωνο δίπλα στο μαγαζάκι για να τραγουδήσουν τους καημούς της ζωής, τον πόνο της αγάπης και της ξενιτειάς, την πίκρα του χωρισμού και του χάρου, τη στερημένη ζωή του κλέφτη, τον θάνατο του παλληκαριού.

Αρχιζαν οι καλλίφωνοι και ακολουθούσαν χορωδιακά οι άλλοι. Ο καθένας και το τραγούδι του: Περδικούλα ημέρωνα, Να'χα 'να μήλο να 'ριχνα, Παπαλάμπραϊνα, Στο πέρα μάνα μ' το χωριό, Τζάνε ποταμέ... Μερακλώνονταν οι νέοι, το 'ριχναν στον χορό, τραβούσαν οι γεροντότεροι τα προστόγεμα κι έριχναν σαλούδο. Αντιβούσαν τα βουνά, γαύγιζαν τα τσοπανόσκυλα, χούγιαζαν οι τσοπάνηδες. Κάθε ξάγναντο και μια στάνη, κάθε στάνη και μια ορχήστρα από κουδούνια και τροκάνια. Πέντε χιλιάδες γιδοπρόβατα και πεντακόσια μεγάλα ζώα είχαν στην ιδιοκτησία τους οι Κουμουστιώτες γύρω στο 1930. Ξυπνούσε ο τσοπανάκος που λαγοκοιμόταν πάνω στη ρασιά του, άρπαζε τη φλογέρα κι έπαιζε τον δικό του καημό και το πανηγύρι συνεχιζόταν μέχρι που η νύστα έστελνε έναν-έναν στις καλύβες, για τον πιο γλυκό ύπνο, τον ύπνο του ξένοιαστου, του ευτυχισμένου.

Έτσι κυλούσαν οι μέρες των παραθεριστών ως τα μέσα Σεπτέμβρη, που οι πρώτες βροχές και το άνοιγμα των σχολείων τους έφερναν πάλι πίσω στα χωριά τους με όνειρα και σχέδια για το επόμενο καλοκαίρι. Ερήμωναν οι καλύβες, μέρα τη μέρα, ησύχαζε το δάσος, έμεναν μόνοι τους οι τσοπάνηδες που μπορούσαν τώρα να βρίσκουν άνετο καταφύγι, όταν τους χτυπούσαν οι νεροποντές και τ' αστροπελέκια του φθινοπώρου.

Και η ζωή συνεχιζόταν, στο ίδιο μοτίβο, μέχρι που ο Φλέμιγκ ανακάλυψε την πενικιλίνη και οι αεροψεκασμοί με το εντομοκτόνο DDT μας απάλλαξε από τον ανωφελή κώνωπα και την ελονοσία.

Σταμάτησαν, οριστικά πια, οι παραθεριστές ν' ανεβοκατεβαίνουν, γκρέμισαν οι ανεμοθύελλες τις καλύβες τους, έφυγαν οι πριονάδες όταν το σουηδικό ξύλο κατέκλυσε την αγορά, πούλησαν τα ζώα τους και οι τσοπάνηδες κι έφυγαν για τα μεγάλα κέντρα και το εξωτερικό ελπίζοντας σε μια καλύτερη ζωή. Νέκρωσαν τα βουνά και γέμισαν οι ακρογιαλιές.

Φαρίτες Εξανιστάμενοι
Μια Ανοιχτή Επιστολή Φαριτών

Φαρίτες εξανίστανται με μακροσκελή ανοιχτή επιστολή τους στις αρχές και φορείς του τόπου υπενθυμίζοντας χρόνια προβλήματα της περιοχής μας και ζητούν την άμεση αντιμετώπισή τους. Τα προβλήματα αυτά διαρκώς διογκούμενα και οξυνόμενα δεν επιδέχονται πλέον καθυστέρησης ή αναβολής ή ακόμη περισσότερο εφησυχασμού. Ενδεικτικά και συνοπτικά:

Ο Δρόμος της Κουμουστάς, που κατασκευάστηκε από το 1979 έως το 1997, κινδυνεύει να καταστεί απροσπέλαστος μετά από 23 χρόνια. Αυτό όχι μόνο θα εμποδίσει την πρόσβαση στις παλιές και νέες οικοδομές της Κουμουστάς αλλά θα εμποδίσει και την πρόσβαση στις πηγές του Ταΰγετου από τις οποίες υδρεύονται το Ξηροκάμπι και οι γύρω οικισμοί, αρδεύονται δε 3.500 στρέμματα γης στον κάμπο.

Το Ελληνικό Γεφύρι, μοναδικό στο είδος του, εκπληκτικής ομορφιάς και απaráμιλλης τεχνικής γεφύρι, που πάνω από 2.000 χρόνια σώζεται ατόφιο και λειτουργικό, χρειάζεται επείγοντως συντήρηση και –βέβαια– ανάλογη προβολή.

Η Βασιλική Οδός, που συνέδεε την αρχαία Σπάρτη με το επίνειό της την Καρδαμύλη, διερχόταν από την περιοχή μας. Μάλιστα ένα μικρό τμήμα της, πριν και μετά το Ελληνικό Γεφύρι, έχει ταυτοποιηθεί και παραμένει αναλλοίωτο για πάνω από είκοσι αιώνες και χρειάζεται συντήρηση και ανάδειξη. Διαπιστώνεται όμως ότι μετά από αυτό το τμήμα, μια διακλάδωση της αρχαίας οδού αποκόπτεται εντελώς –τα τελευταία χρόνια– και δεν οδηγεί πουθενά.

Το Μέγα Ελαιόδεντρο, ένα προνομιακό δώρο της φύσης στην περιοχή μας, βρίσκεται κοντά (περίπου 500 μέτρα) στον οικισμό της Μούσγας και σε απόσταση 2.500 μέτρων από το Ξηροκάμπι. Η περίμετρος του ελαιοδέντρου σε ύψος 0,30 μέτρα από το έδαφος είναι 14 περίπου μέτρα και ασφαλώς είναι ένα από τα μεγαλύτερα και μεγαλύτερης ηλικίας ελαιόδεντρα στην πατρίδα μας. Φύεται σε αδιανέμητη ιδιοκτησία και κινδυνεύει να εκριζωθεί ή να υλοτομηθεί ανεξέλεγκτα –γεγονός το οποίο θα αποτελέσει ιστορική και ακριβή απώλεια– αν δεν κηρυχθεί διατηρητέο μνημείο.

Το Λιθόστρωτο της Πλατείας, στο Ξηροκάμπι, που κατασκευάστηκε πριν από τρία χρόνια πρέπει να βελτιωθεί –ίσως με λείανση των λίθων του– ώστε να μην συνεχιστούν οι τραυματισμοί από πτώση διερχομένων πολιτών.

Η Ύδρευση και η Άρδευση της περιοχής, που συνέβαλαν καθοριστικά στην κατοίκηση και την αειφορία της, κινδυνεύουν όχι μόνο από τις κλιματικές αλλαγές αλλά και από την ανεπαρκή συντήρηση των δικτύων τους και τις παράνομες επεμβάσεις ή και παραλήψεις, με διαφαινόμενη τη λειψυδρία στην περιοχή μας.

Το Μυκηναϊκό Ανάκτορο, στη θέση του ναού του Αγίου Βασιλείου και – γενικότερα– ο αρχαιολογικός ανασκαφικός χώρος του που έχει συμπεριληφθεί πριν τρία χρόνια από το Παγκόσμιο Αρχαιολογικό Συνέδριο της Σαγκάης στους δέκα σημαντικότερους στον κόσμο, είναι ουσιαστικά ανενεργός. Οι προτάσεις για την ανάθεση του έργου σε κάποια από τις μεγάλες Αρχαιολογικές Σχολές ή για την ανάγκη πρωτοβουλιών από την Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι επιβεβλημένες ή και επείγουσες.

Η Ανοιχτή Επιστολή σε όλη της την έκταση έχει αναρτηθεί, μετά το παρόν τεύχος της εφημερίδας μας, στον διαδικτυακό τόπο www.efaris.gr, με τα ονόματα όλων των υπογραφόντων.

Η. Γ. Μ.

Το δολάριο στο Ξηροκάμπι

Μετά τον Εμφύλιο υπήρξε φτώχεια στα χωριά μας. Τις δεκαετίες του '50 και του '60 πολλοί έφυγαν για την Αμερική και τον Καναδά, αναζητώντας καλύτερη τύχη.

Η επικοινωνία τότε με τα γράμματα, καθώς τα τηλέφωνα σπανίζανε. Οι μετανάστες μας δούλευαν σκληρά στην ξένη χώρα και μετά από δέκα και πλέον χρόνια παραμονής εκεί άρχισαν να κάνουν κομπόδεμα. Δεν ξεχνούσαν ποτέ την πατρίδα. Στα γράμματα που έστελναν έβαζαν μέσα και δολάρια· σημαντική οικονομική ενίσχυση για τους δικούς τους που είχαν μείνει εδώ. Το αμερικάνικο δολάριο είχε τριάντα δραχμές και το καναδέζικο είκοσι επτά δραχμές.

Για μια πενταετία περίπου (1967-1972) στην αγορά στο Ξηροκάμπι παρατηρείτο το φαινόμενο πολλοί να βγαίνουν να ψωνίσουν με δολάρια. Σε τρία μαγαζιά, του Μανιατάκου, του Καπετανάκου και του Λιακάκου, μπορούσαν να τα χαλάσουν με την ισοτιμία της τράπεζας και στη συνέχεια να κάνουν τα ψώνια τους.

Βασίλη Η. Χριστόπουλου

Οι νεροφόροι του Ξηροκαμπίου

Οι νεροφόροι (υδρονομείς) στο Ξηροκάμπι ήταν διορισμένοι από τον Τ.Ο.Ε.Β. Η εργασία τους ήταν να καθοδηγούν μέσα από τα τσιμέντινα αυλάκια το νερό στους κήπους και στα κτήματα των ιδιοκτητών, να καταγράφουν πόσες ώρες πότισαν και να δίνουν απόδειξη με τις ώρες που κατανάλωσαν το νερό για να πληρώσουν στο γραφείο το αντίτιμο για την παροχή.

Μερικοί από τους παλαιούς νεροφόρους, οι οποίοι έχουν αποβιώσει εδώ και κάποια χρόνια, είναι οι παρακάτω: Φίλιππος Αρμπούζης, Βασίλης (Μπίλης) Χριστάκος, Λεωνίδα Φεγγαράς, Γεώργιος Κληρονόμος, Ιωάννης Μεροπούλης, Ιωάννης Μαρτίνης.

Άλλοι νεροφόροι υπήρξαν οι: Παναγιώτης Αρμπούζης, Γεώργιος Ταμπάκης, Παναγιώτης Αθανασάκος, Κωνσταντίνος Μεροπούλης, Δημήτριος Ρέβας, Χρίστος Κληρονόμος, Πανάγος Σταρόγιαννης.

Ευστρατίου Α. Σολωμού

Ο Ιμπραήμ στην Κουμουστά

Συμπλήρωμα μιας παλιότερης μαρτυρίας

Στο τεύχος της Φάριδος του Οκτωβρίου 1992 ο Θανάσης Ν. Μιχαλάκος αναφέρει μια οικογενειακή μαρτυρία σχετικά με την επίθεση του στρατού του Ιμπραήμ στην Κουμουστά. Είχα ακούσει και εγώ αυτή την ιστορία από την γιαγιά μου Ελένη Αλειφέρη, το γένος Μιχαλάκου, πρώτη εξαδέλφη του Χρήστου Μιχαλάκου, ο οποίος διηγήθηκε τη δημοσιευθείσα μαρτυρία. Η διήγηση που άκουσα εγώ, όταν ήμουν παιδάκι, είχε μείνει αμυδρά στην μνήμη μου κάτι σαν: *«Ο παππούς της γιαγιάς μου, σε παιδική ηλικία έζησε την κατάκτηση της Κουμουστάς από τον στρατό του Ιμπραήμ και την απαγωγή των δυο κοριτσιών αδελφών του. Ο ίδιος σώθηκε κρυμμένος πάνω σ' ένα δέντρο»*.

Περίπου δύο δεκαετίες αργότερα, το 1987, βιντεοσκόπησα την γιαγιά μου για μια περίπου ώρα, ζητώντας της να σχολιάσει διάφορα θέματα. Μεταξύ αυτών ήταν και η ανωτέρω μαρτυρία, η οποία είναι και η μοναδική πηγή του παρόντος άρθρου. Η αξία της μαρτυρίας αυτής είναι ότι δίνει επιπλέον πληροφορίες για το συμβάν. Δυστυχώς το 1987, η Ελένη Αλειφέρη ήταν ήδη 89 ετών και μερικές από τις περιγραφές της είναι κάπως ασαφείς και ασύνδετες, με πιθανά λάθη, αναχρονισμούς και ασυνέπειες. Πάντως η απ' ευθείας ακρόαση από τον παππού της πρέπει να είναι αυθεντική, δεδομένου ότι αναφέρει την φράση *«μου 'λεγε ο παππούς μου ... ο γερο-Χρήστος»* και διανθίζεται από ασήμαντες λεπτομέρειες παιδικών του αναμνήσεων, όπως *«πήγαινε να μαζέψει λεμόνια»*.

Σύμφωνα με την αφήγηση της γιαγιάς μου, οι Τούρκοι πέρασαν στην Κουμουστά με προδοσία. Καμιά δεκαριά Έλληνες βρισκόντουσαν αποκλεισμένοι σ' ένα χωριό κοντά στον Ευρώτα, το οποίο ήταν γεμάτο με Τούρκους στρατιώτες. Αποφάσισαν να διαφύγουν «γιαβάς γιαβάς» περνώντας ανάμεσα τους, παριστάνοντας τους Τούρκους. Εάν τους ρωτούσαν οι Τούρκοι πού πάνε, είχαν προβλέψει να πουν ότι πάνε να κατουρήσουν! Όμως, ένας απ' αυτούς φοβήθηκε να πάει μαζί τους και συνελήφθη από τους Τούρκους. Αυτός μάλλον βοήθησε τους Τούρκους να περάσουν προς την Κουμουστά, πιθανόν νύχτα, φωνάζοντας: *«είμαστε Έλληνες»*.

Ο μικρός Χρήστος σώθηκε ανεβαίνοντας σ' ένα δέντρο. Είδε τις αδελφούλες του μέσα σε δυο ταγάρια κρεμασμένα σ' ένα μουλάρι και έβαλε τα κλάματα. Τα κοριτσάκια τα πήγανε στην Τουρκία και τα πήρε μια οικογένεια που δεν είχε παιδιά. Τους είχαν περάσει στο πετσάκι του λαιμού τους «κάτι για καλό» (ίσως κάποιο χαϊμαλί για το μάτιασμα). Μετά την απελευθέρωση τα κοριτσάκια επέστρεψαν κατόπιν ανταλλαγής. Διηγούνταν ότι ζούσαν σ' ένα σπίτι πάνω από ένα μαγαζί, όπου είχαν κόψει μια τάβλα στο πάτωμα και τα κατέβαζαν κάτω με ένα σχοινί για να ανεβάζουν διάφορα πράγματα, ζάχαρη, καφέ μακαρόνια. Τα παιδιά δεν τα παρουσιάζανε πουθενά στον έξω κόσμο. Το κοριτσάκια αυτά αργότερα παντρεύτηκαν και έκαναν οικογένεια. Η μια ήταν η μητέρα το Τάσου Πήλια. Η άλλη ήταν του Γιώργη Μαντραπήλια (ίσως πατέρα του Τάκη), που το σπίτι τους είναι κοντά στο σχολείο.

Σε άλλα σημεία η διήγησή της επιβεβαιώνει ότι οι Μιχαλαίοι κατάγονται από κάποιο παπά που ήλθε από τα Καλάβρυτα. Ζούσαν κοντά στο Αι Γιώργη Ξηροκαμπίου, μάλλον διότι ο ναός και τα γύρω κτήματα ήταν μοναστηριακά. Αυτός είναι ο λόγος που όλα τα Μιχαλαϊκά σπίτια και κτήματα ευρίσκονται ακόμα σ' αυτή την γειτονιά. Πολλά

απ' αυτά σήμερα, λόγω προίκας σε κορίτσια της οικογένειας Μιχαλάκου, ανήκουν σε άλλες οικογένειες. Δεν είναι βέβαιο εάν εγκαταστάθηκαν εκεί από την αρχή και πήγαν στην Κουμουστά αργότερα. Ίσως να πήγαν απ' ευθείας στην Κουμουστά και να κατέβηκαν στο Ξηροκάμπι μετά την απελευθέρωση.

Η γιαγιά μου, που γεννήθηκε το 1898, πρέπει να άκουσε αυτή την μαρτυρία κάποτε στις αρχές του 20ου αιώνα. Τότε ο γερο-Χρήστος Μιχαλάκος θα πρέπει να ήταν πάνω από 90 ετών. Στη διήγηση της αναφέρει ότι, όταν συνέβη το γεγονός, ο παππούς της ήταν 16 ετών, το οποίο πιθανόν να είναι λάθος. Επίσης, η αναφορά της σε Τούρκους δεν σημαίνει ότι όντως ήταν Τούρκοι. Ίσως να ήταν Αιγύπτιοι ή άλλης εθνικότητας Οθωμανοί μισθοφόροι. Παρομοίως δεν είναι γνωστό εάν τα κοριτσάκια τα πήραν στην Τουρκία ή στην Αίγυπτο.

Θεοδώρου Σ. Κατσουλάκου

«Λω»

Ο ρηματικός τύπος λω αντί λέω (λέγω) απαντά στη Μάνη και τη Λακεδαίμονα¹. Προτάσσεται σε προσφωνήσεις: λω πατέρα, λω μάνα, λω μπάριπα. Σήμερα η χρήση του έχει περιοριστεί σημαντικά. Η καθομιλουμένη, βοηθούτων και των ΜΜΕ, τείνει να εξαλείψει κάθε τι ιδιωματικό.

Η ύπαρξη ή μη του ρηματικού αυτού τύπου προκάλεσε παλιότερα σημείο διαφωνίας ανάμεσα σε κορυφαίους γλωσσολόγους, τον Γ. Χατζιδάκι², που δέχεται προέλευση του λω από το λέγω, και του Γ. Ψυχάρη³, που αμφισβήτησε την ύπαρξη του ως άνω τύπου.

Το θέμα απετέλεσε προ ετών αντικείμενο συζήτησης μέσω των στηλών της εφημερίδας «Καθημερινή». Ο Δ. Κοπανίτσας έγραψε ότι το λω, λω πατέρα, λω μάνα το συναντά κανείς σε δύο χωρία της Οδύσειας (τ. 228, 230). Στο ως άνω δημοσίευμα απαντών ο Θ. Κατσουλάκος έγραψε ότι το λω, εκφωνούμενο σήμερα ελάχιστα στη Λακεδαίμονα, παράγεται από το ρ. λέγω>λέω>λω... Αντίστοιχο παράδειγμα από το συντακτικό του Α. Τζαρτζάνου: «προσέκρουσα άνθρωπω πονηρῶ, Ἄνδροτίωνα λέγω» (εννοώ)⁴.

¹ Χαρ. Καμίτση, «Λω» το λακωνικό, Λακωνικά 127 (1986) 28.

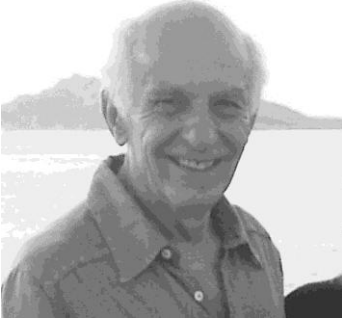
² Περί φθογγολογικόν νόμων και της σημασίας αυτών εις την σπουδὴν της νεωτέρας Ἑλληνικῆς 1883, ΜΝΕ 1 (1905) 198.

³ Essai de phonétique néo-grecque, Paris 1884, σ. 11, σημ. 3.

⁴ Βλ. Δ. Β. Βαγιακάκου, Κοινά γλωσσικά φαινόμενα της διαλέκτου της Μάνης μετά της διαλέκτου της Ζακύνθου και των Κυθήρων, Λακωνικά Σπουδαί 9 (1988) 133-188.

Εκ της Φάριδος

Συμπατριώτες μας που διαπρέπουν στο εξωτερικό



Ο Δρ. Φυσικής Χρήστος Καπετανάκος του Αναστασίου εργάστηκε ως ερευνητής σε μεγάλα ερευνητικά κέντρα του εξωτερικού. Η έρευνά του έχει συνεισφέρει στη μελέτη, ανάπτυξη και βελτιστοποίηση της λειτουργίας των επιταχυντών σωματιδίων Βήτατρον. Ήταν για πολλά χρόνια ερευνητής στο Εργαστήριο Ναυτικών Ερευνών των ΗΠΑ (U.S. Naval Research Laboratory) στην Ουάσιγκτον, όπου και βελτιστοποίησε τον επιταχυντή σωματιδίων Βήτατρον που διέθετε το εργαστήριο. Έχει δημοσιεύσει πολλές επιστημονικές εργασίες και επιστημονικά συγγράμματα, με

θέμα τους επιταχυντές σωματιδίων και τη φυσική πλάσματος. Ακόμη, έχει κατοχυρώσει πλήθος επιστημονικών ευρεσιτεχνιών. Η επιστημονική του δράση τον καταξίωσε διεθνώς και πολλοί διεθνείς οργανισμοί τον είχαν ως μέλος τους ή και στο διοικητικό τους συμβούλιο. Στην Ελλάδα δίδαξε ως καθηγητής στο τμήμα Φυσικής του πανεπιστημίου Κρήτης και υπήρξε διευθυντής του Ινστιτούτου Φυσικής Πλάσματος (ΙΦΠ) του πανεπιστημίου Κρήτης.



Ο Δρ. Χρήστος Καπετανάκος παραλαμβάνει το Βραβείο Alan Berman για τις επιστημονικές του δημοσιεύσεις από τον Πλοίαρχο Paul Gaffney το 1991.

Ιωάννας Εξαρχάκου - Ρηγάκου
Ιστορίες της Μικράς Ασίας (1922)

Ένα αληθινό γεγονός, όπως μου το διηγήθηκε ο Κωνσταντίνος Νικολακάκος (Μπούλης) από τη Λιαντίνα, γιος του Βαγγέλη Νικολακάκου.

Ο Βαγγέλης Κ. Νικολακάκος (1902-1991) και ο αδερφός του Ποτής Κ. Νικολακάκος (1898-1980) είχαν επιστρατευτεί στην Μικρασιατική Εκστρατεία (1922). Υπηρετούσαν στο βόρειο μέτωπο, στο Σύνταγμα του Πλαστήρα, μακριά ο ένας από τον άλλο.

Είχαν περάσει τον Σαγγάριο και είχαν φτάσει στο οροπέδιο Ιγκόρ. Ο Βαγγέλης και ένας λοχίας ονόματι Γκέκας ήταν εμπροσθοφυλακή και είχαν προχωρήσει. Κάποια στιγμή τους χτύπησε ένας όλμος και τραυματίστηκαν βαριά. Ο Βαγγέλης σε πλάτη, πλευρά, σπονδυλική στήλη, μηρό. Ήταν και οι δύο σε άθλια κατάσταση. Έμειναν έτσι 24-36 ώρες. Ο λόχος ήταν πολύ πίσω. Κάποια στιγμή πήγε ένας Τσέτης (Τούρκος) να τους ληστέψει. Ο Τσέτης πήγε πρώτα στον Γκέκα. Ο Βαγγέλης είχε μαζί του ένα πιστόλι, που το είχε φέρει ο πατέρας του από την Αμερική, το τράβηξε και σκότωσε τον Τσέτη.

Στον λόγο έγινε προσκλητήριο και έλειπαν Γκέκας και Νικολακάκος. Ο Λοχαγός στέλνει να τους βρουνε. Εθελοντής πήγε και ένας Καμίτσης (Καραμπάτος) από την Ποταμιά. Τους βρήκαν και με φορεία προσπαθούσαν να τους φέρουν πίσω. Οι σφαίρες έπεφταν βροχή. Ζήτησαν νερό. Λέει κάποιος: Κάνετε τον σταυρό σας και θα σας πάμε σούρτακα. Γύρισαν στον λόγο. Μετά τους πήγαν στο πρόχειρο κέντρο νοσοκομειακής περίθαλψης. Τους διαχωρίσανε και εκεί, λέει ο Βαγγέλης, χαθήκαμε με τον Γκέκα. Εμένα με πήγαν σε ένα υπαίθριο νοσοκομείο. Εκεί ένας νοσοκόμος έπαιρνε τα ονόματα των τραυματιών. Μερικά μέτρα μακριά ήταν ο Ποτής, τραυματισμένος και αυτός. Και οι δυο σε ακινησία σε κρεβάτια εκστρατείας. Ο Ποτής όμως άκουσε το όνομα Βαγγέλης Νικολακάκος και λέει στο νοσοκόμο: Πήγαινε σε αυτόν και ρώτησε ξανά το όνομά του. Ξαναρωτάει ο νοσοκόμος. Ο Βαγγέλης, βαριά τραυματισμένος, πονεμένος νευρίασε και μίλησε άσχημα στον νοσοκόμο, είπε και κάμποσες βλαστήμιες. Γυρίζει ο Ποτής και του φωνάζει: Εδώ είσαι και εσύ ρε;

Έτσι αντάμωσαν τα δυο αδέρφια στα ράντζα του πόνου. Ο Βαγγέλης έδωσε το πιστόλι στον Ποτή και το έφερε πίσω. Τον έφεραν σε νοσοκομείο της Αθήνας, όπου εγχειρίστηκε. Ο Βαγγέλης γύρισε σε ένα χρόνο και ο Ποτής αργότερα.

Πολέμησαν και οι δυο, όπως και πολλοί άλλοι για την πατρίδα. Ήταν άντρες γεροί, εργατικοί, έξυπνοι, θυμόσοφοι. Άφησαν πολλές ατάκες. Είχαν τελειώσει το Σχολαρχείο και είχαν πολλές γνώσεις. Έγιναν νοικοκυραίοι, παντρεύτηκαν, έκαναν ωραίες οικογένειες και άφησαν πίσω παιδιά και εγγόνια.

Ο σύζυγός μου Παναγιώτης Ρηγάκος (δάσκαλος) είχε πάει παλιά με ένα φίλο του από την Αμερική, καθηγητή Πυρηνικής Φυσικής, στην Παναγία την Έλωνα. Μετά τον Εσπερινό βγήκαν έξω από το μοναστήρι να βρουν κανένα βραχάκι να κοιμηθούν. Βρήκαν ένα κύριο να κάθεται σε ένα κλίμι και να καπνίζει. Τον καλησπέρισαν και τον ρώτησαν από που είναι, εκείνος τότε άρχισε να απαγγέλει ολόκληρο κατεβατό από το πρωτότυπο της Οδύσσειας.

Ήταν ο Ποτής Νικολακάκος. Γνωρίστηκαν, καθότι κοντοχωριανοί, και ώρες ολόκληρες κάθισαν κοντά του και κουβέντιασαν.

Γοράνοι 10/4/2020

Εκ της Φάριδος
Δήμητρα Χατζάκου – Γιάννης Τσουδής

Δύο λαμπροί εκπαιδευτικοί, που υπηρέτησαν στο Ξηροκάμπι και κατέλιπαν μνήμη αγαθή. Πιο πριν είχαν υπηρετήσει στην Κύπρο από το 1959. Εκεί ο Γιάννης Τσουδής, έφεδρος ανθυπολοχαγός των ΛΟΚ, επιλέγηκε να προσφέρει υπηρεσίες και στον κυπριακό στρατό ως διοικητής λόχου στην Κηρύνεια. Την προσφορά του αυτή επαίνεσε ο εκ Ξηροκαμπίου καταγόμενος στρατηγός Διονύσιος Αρμπούζης που επισκέφθηκε τότε την Κύπρο.

Στο Ξηροκάμπι έδειξαν ιδιαίτερη προσοχή στη βελτίωση της φυσικής κατάστασης των μαθητών και υπέλθαναν το ενδιαφέρον για την άθληση και τον χορό, πηγή ευεξίας και αλκής. Με τις γυμναστικές επιδείξεις πέτυχαν να βελτιώσουν την ικανότητα στην εκτέλεση των ασκήσεων σε συνδυασμό με την αρμονία των κινήσεων. Ανάλογη ήταν και η προσπάθεια ανάδειξης του ταλέντου των μαθητριών, οι οποίες ασκούνταν στη ρυθμική γυμναστική, τα άλματα και τη δοκό. Γρήγορα ξεπήδησαν αθλητές στα αγωνίσματα δρόμου και άλματος. Οι διακρίσεις ακολούθησαν και ήταν πολλές, περισσότερες μάλιστα από αυτές των άλλων σχολείων της Λακωνίας. Αθλητές - μαθητές της εποχής εκείνης θυμούνται τον γυμναστή τους να τρέχει στη διάρκεια των αγώνων από το ένα αγώνισμα στο άλλο να μην αδικηθούν οι αθλητές του... Μετάλλια και διπλώματα των αγώνων αυτών φυλάσσονται σήμερα στο γραφείο Γυμνασίου -

Λυκείου, αψευδείς μάρτυρες της προσφοράς των δύο διακεκριμένων καθηγητών.



25^η Μαρτίου 1965

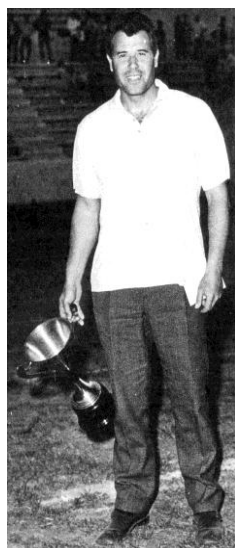
Το τμήμα θηλέων του Γυμνασίου Ξηροκαμπίου με την γυμνάστρια Δήμητρα Χατζάκου έτοιμο για την παρέλαση της Εθνικής Επετείου.

Με τον ίδιο ζήλο αγωνίστηκαν και πέτυχαν και στη Θεσσαλονίκη, όπου μετατέθηκαν αργότερα. Ιδιαίτερα εξάίρεται η προσφορά στον αθλητισμό του Γιάννη Τσουδή, την οποία πιστοποιούν βραβεύσεις και διπλώματα από τον ΣΕΓΑΣ, τον Δήμο Θεσσαλονίκης, την Ολυμπιακή Επιτροπή, την Ένωση Γυμναστών κ.ά.



Σχολικό έτος 1964 – 65

Ο Γιάννης Τσουδής και ο Νικόλαος Παπαδάκος με μαθητές και μαθήτριες του Γυμνασίου Ξηροκαμπίου.



Η Δήμητρα Χατζάκου και ο Γιάννης Τσουδής μακροημερεύουν σήμερα στη Θεσσαλονίκη ανάμεσα σε παιδιά κι εγγόνια ανακαλώντας στον νου τους με συγκίνηση μνήμες από την υπηρεσία τους στο Ξηροκάμπι και στέλνουν στα αγαπητά παιδιά εκείνων των χρόνων ολόθερμους χαιρετισμούς.

Ο Γιάννης Τσουδής κρατώντας ένα κύπελλο μετά από νίκη των μαθητών του.

Χαρίλαου Ν. Σταρόγιαννη
Παλιοχωρίτικες μορφές

Το Παλιοχώρι κατά τη διάρκεια των Ορλωφικών το έτος 1770-1780 εδέχθη φοβερό κτύπημα από τους Τουρκαλβανούς με αποτέλεσμα πολλοί εκ των κατοίκων του να χάσουν την ζωή τους και οι υπόλοιποι να φύγουν στα βουνά ή σε άλλα μέρη για να διασωθούν. Μετά την απελευθέρωση από τους Τούρκους, εκτός από αρκετούς παλαιούς κατοίκους, άρχισαν να συρρέουν και πολλοί άλλοι, κάτοικοι μακρινών περιοχών, αυξάνοντας έτσι τον πληθυσμό του χωριού. Όλοι αυτοί, οι μη γνήσιοι κάτοικοι, και οι οποίοι είναι αρκετοί, άφησαν ξεχωριστή ιστορία. Προς το παρόν θ' ασχοληθώ μόνο με τέσσερις τέτοιες μορφές.

1) Βισβάρδης Αντ. Σταμάτιος. Γεννήθηκε το έτος 1874 στην Κεφαλονιά. Το επαγγελματί του ήταν πλανόδιος καταραγκιοζοπαίκτης. Αφού γύρισε τη βορειοδυτική Πελοπόννησο έφθασε και στη νότια. Κανένα από όλα αυτά τα μέρη δεν τον εντυπωσίασε ώστε να τον κρατήσει κοντά του. Φθάνοντας όμως στο Παλιοχώρι αναγκάστηκε να φρενάρι την διαρκή πορεία του χάρη στην ομορφιά μιας νεαρής κοπέλας, η οποία τον μάγεψε κυριολεκτικά με τα κάλλη της. Το όνομά της ήταν Ραλλία Ρουσάκου. Την ζήτησε σε γάμο, μένοντας έτσι σαν εσώγαμβρος. Από το Παλιοχώρι κατά διαστήματα συνέχιζε την πορεία του σε όλη την υπόλοιπη νότια Λακωνία. Τα παιδιά του, όταν μεγάλωσαν, εγκατέλειψαν το χωριό, φεύγοντας σε Σπάρτη και Αθήνα και πωλώντας την μικρή τους περιουσία.

2) Βουραζέλης Γεώργιος. Γεννήθηκε στους Γοράνους γύρω στο 1850. Ήρθε στο Παλιοχώρι και παντρεύτηκε την Παναγιώτα Δ. Καπάκου. Πήρε σαν προίκα από την πεθερά του αρκετά ελαιοπερίβολα, κήπους και το καλλίτερο οικοπέδο στο χωριό, όπου έκτισε σπίτι για την οικογένειά του. Γνωρίστηκε με τους μοναχούς της Ι. Μ. Ζερμπίτσας και προσελήφθη στα αρτοποιεία της μονής ως φούρναρης. Το μοναστήρι την εποχή εκείνη παρήγε ψωμί καθημερινά, όχι μόνο για τις ανάγκες της αδελφότητας, που πρέπει να ήταν αρκετά μεγάλη την εποχή εκείνη, αλλά και για πολλούς που εργάζονταν στα κτήματά του. Σημειωτέον δε μοίραζε ψωμί και σε πολλούς πτωχούς. Εκεί τον εργαζόμενο Γεώργιο, οι μοναχοί τον συμπάθησαν και του έδωσαν καλογερικό όνομα, ονομάζοντάς τον Γερμανό, θεωρώντας τον πλέον δικό τους άνθρωπο. Όταν ο Γερμανός (Γεώργιος) γέρασε, αναγκάστηκε να επιστρέψει στην οικογένειά του, αλλά μην μπορώντας να ζήσει μακριά από το μοναστήρι, προέτρεψε τα παιδιά του να τον επαναφέρουν εκεί και να φορέσει τελικά το ράσο.

3) Μπόμπορας Πέτρος. Γεννήθηκε στην Καρδίτσα Θεσσαλίας την πρώτη δεκαετία του 1900. Εργαζόταν στην Αθήνα ως οδηγός αυτοκινήτου. Εκεί γνωρίστηκε με την οικογένεια Μπιταξή από το Παλιοχώρι και κάποτε τον έφερε στο χωριό ως φιλοξενούμενό της. Κατά τη διάρκεια της φιλοξενίας του γνώρισε την Παναγιωτίτσα Καπάκου, εμαγεύθη από την ομορφιά της και την εξήτησε αμέσως σε γάμο. Έμεινε κάποιο διάστημα στο Παλιοχώρι και εν συνεχεία εγκατεστάθη στην Σπάρτη, μιας και δεν του το επέτρεπε το επαγγελματί του. Η οικογένειά του περνούσε τα καλοκαίρια και την εποχή των ελιών στο χωριό. Ερχόταν τακτικά και ο ίδιος, όταν φυσικά του το επέτρεπε η εργασία του. Το έτος 1972 σε επίσκεψή μου στο Τορόντο του Καναδά, συνάντησα τον υιόν του Αναστάσιο. Μεταξύ των άλλων ο Τάσος μού ανέφερε ότι ο πατέρας του γύρω στο 1930 είχε την αποκλειστικότητα της γραμμής Σπάρτη-Αθήνα. Οδηγούσε πλέον δικό του φορτηγό αυτοκίνητο και μετέφερε επιβάτες και εμπορεύματα. Αρρώστησε όμως

από επιδημική ασθένεια της εποχής και, αισθανόμενος ότι δεν θα επιζήσει, αναγκάστηκε να πωλήσει το φορτηγό και την αποκλειστικότητα της γραμμής όσο κι όσο σε Σπαρτιάτες, οι οποίοι πολύ αργότερα δημιούργησαν το γνωστό ΚΤΕΛ.

4) Τσαρπαλής Λεωνίδας. Γεννήθηκε το έτος 1894 στο χωριό Κονάκια της περιοχής Γυθείου. Ήρθε στο Παλιοχώρι και παντρεύτηκε τη Στρατηγούλα Βασ. Σταρόγιαννη. Έλαβε μέρος στην εκστρατεία της Μικράς Ασίας, όπου έχασε την ζωή του. Ο υιός του Δημήτριος το έτος 1930 διατηρούσε κουρείο στην αγορά Ξηροκαμπίου. Το έτος 1940 επιστρατεύτηκε στον πόλεμο της Αλβανίας. Κατά τη διάρκεια των μαχών τραυματίστηκε βαρέως και η υπηρεσία του τον μετέφερε σε νοσοκομείο στην Αθήνα, όπου ενοσηλεύθηκε για μεγάλο χρονικό διάστημα. Το έτος 1963 τον συνάντησα για πρώτη φορά στα Καμίνια του Πειραιά με εμφανή τα σημάδια της αναπηρίας.

Θ. Σ. Κ.

Ξηροκαμπιτοκουμουστιώτικα του Τορόντο

Λίγα χρόνια δουλειάς χρειάστηκαν στο Τορόντο, όπου είχε εγκατασταθεί η οικογένεια, για να δουλέψουν όλοι και να ανοίξουν ένα μικρό εστιατόριο. Όλα πήγαιναν καλά. Περίσσεψαν χρήματα. Πήραν σπίτι. Τα παιδιά μεγάλωσαν και θέλησαν να διευρύνουν την επιχείρηση. Η προσπάθεια όμως απέτυχε κι ο πατέρας απογοητευμένος κάθισε σε μια καρέκλα και σε άπταιστα κουμουστιώτικα είπε στα παιδιά του: «τώρα εσείς με ρίξτε από τη βρύση (στην Κουμουστά) στου Μελέτη το μύλο (στην Ρασίνα)».

Το συμπεθεριό έκλεισε κι όλοι ήταν χαρούμενοι. Ένα χρόνο όμως αργότερα ο γαμπρός ανακοίνωσε στο σπίτι πως μπορεί και να χαλάσει. Ο πατέρας του το πήρε βαριά. Δεν ήθελε να συμβεί τέτοιο πράμα. Είδε κι απόειδε και αποφάνθηκε: «Εαν γίνει αυτό, εγώ δεν έχω μούτρα να βγω έξω (στο Τορόντο), ούτε στην αγορά (στο Ξηροκάμπι). «Η μόνη λύση για μένα» απείλησε «είναι να πέσω κατά το Σικάγο..»

Στράτη Γ. Πρέβα

Χαρτοπαικτικά

Ο γερο-Δημήτρακας Σολωμός ήταν γνωστός ευρύτερα και για τα χαρτοπαικτικά ενδιαφέροντά του. Ήταν πάντα όμως συνεπής στις υποχρεώσεις του. Κάποτε βρέθηκε να παίζει χαρτιά στην Παλιοπαναγιά. Στο παιχνίδι κάποια στιγμή προστέθηκε και ο Νίκος Κουβάτσος, βοσκός γιδιών στα Διπόταμα, ο οποίος κατάφερε σε λίγο χρόνο και πήρε όλα τα λεφτά των παικτών. Μετά έφυγε βιαστικός. Τότε ακούστηκε ο γερο-Δημήτρακας να μονολογεί: «Άγριοι άνθρωποι και κακής ανατροφής κατεβήκανε από τα άγρια βουνά και μας πήρανε τα λεφτά»!

Παναγιώτη Δ. Χριστοφιλάκου
«Μεθυσμένες» ιστορίες

Στο χωριό μας τα παλιά χρόνια υπήρξαν πολλοί αγαπητοί και ξεχωριστοί συγχωριανοί μας, που έδειχναν λίγο περισσότερη αγάπη στην κόκκινη αμβροσία, τῶ μελικρήτῳ καί ἡδέι οἴνῳ, ὅπως αποκαλοῦσε το κρασί ο Όμηρος (λ 27). Το λάτρευαν, το αγαπούσαν, το απολάμβαναν, απλά λίγο παραπάνω από όσο πρέπει. Και που και που μεθούσαν και λίγο. Περνούσαν όμως καλά, έκαναν τις πλάκες τους, ξεχνούσαν τις σκοτούρες της δύσκολης ημέρας και έμειναν αξέχαστοι στο χωριό.

Ακολουθούν τρεις μικρές ιστορίες...

Ένα ζεστό καλοκαιρινό βράδυ ο μπαρμπα-Γιάννης ο Καραματζάνης και ο μπαρμπα-Σπήλιος ο Γρίβας, γνωστοί λάτρεις που κρασιού, γύρισαν αργά, ως συνήθως εκείνα τα χρόνια, από τα χωράφια και, αφότου ξεκουράστηκαν, βγήκαν μετά τα μεσάνυχτα στην πλατεία για να κάτσουν πού αλλού... στην ταβέρνα. Αφού τα ήπιαν, ὅπως ἄλλωστε κάθε βράδυ, έγιναν τύφλα στο μεθύσι και έτσι κουμπούρα σηκώθηκαν να πάνε στα σπίτια τους. Όμως η βραδιά αυτή δε θα ήταν ίδια με τις άλλες... Τα πειραχτήρια Ανωγειατάκια τούς επιφύλασσαν μια μεγάλη πλάκα. Πήγαν λοιπόν στην ταβέρνα από τη μεγάλη τους αγάπη για τη βοήθεια προς το συνάνθρωπο, να τους βοηθήσουν να πάνε στα σπίτια τους. Ο μπαρμπα-Σπήλιος και ο μπαρμπα-Γιάννης δέχθηκαν, αν και δεν καταλάβαιναν πολλά. Ξεκίνησαν λοιπόν σιγά σιγά από την πλατεία και, όταν απομακρύνθηκαν λίγο για να μην τους βλέπουν, πήγαν τον μπαρμπα-Γιάννη στη θεια-Φώτῳ τη Καραματζάνα και τον μπαρμπα-Σπήλιο στη θεια-Ελένη τη Γρίβαινα!!! Άνοιξαν τις πόρτες αθόρυβα -τότε ήταν ξεκλειδωτες οι πόρτες στα χωριά- και τους έβαλαν να κοιμηθούν δίπλα στις κυράδες... Εκείνο το πρωινό ήταν αναπάντεχο και ξεχωριστό! Τέτοια πια δε γίνονται σήμερα...

Ο μπαρμπα-Δήμος ο Χριστοφιλάκος, ο προπάππος μου, τα έτσουζε συχνά και αυτός λίγο παραπάνω. Βρισκόμαστε στο 1959, όπου στο χωριό κατασκευάζεται το εσωτερικό σύστημα ύδρευσης και στη θέση των καμαρών-βρυσούλων, που αντικαθίστανται, τοποθετούνται προσωρινά μικρές σιδερένιες για την εξυπηρέτηση του χωριού. Μια τέτοια λοιπόν βρισκόταν έξω από της θεια-Μαρίκας της Παναγάκου. Ένα βράδυ, καθώς ο μπαρμπα-Δήμος κατηφόριζε από τη ταβέρνα μεθυσμένος για το σπίτι, παραπάτησε και έπεσε πάνω στη βρυσούλα που βρισκόταν στην άκρη του δρόμου. Αφού κατάλαβε τι ήταν, παραξενεύτηκε γιατί να υπάρχει μια βρύση στη μέση του δρόμου! Άρχισε λοιπόν να την τραβολογά για να την πάρει από τη μέση. Από το πολύ κούνημα τελικά την ξεμπάσκωσε και το νερό πετάχτηκε με πίεση. Τότε ο μπάρμπα Δήμος είτε με έκπληξη και θαυμασμό: Τι γίνεται εδώ; Σιντριβάνια στα Ανώγεια;;;

Ο μπάρμπα Νίκος ο Τσιρίμπας, ο «λιμενάρχης», γείτονάς μου, αξέχαστος άνθρωπος και με πολύ μεγάλη αγάπη για το κρασί. Ένα καλοκαιρινό βράδυ γινόντουσαν αρραβωνιάσματα στο χωριό και η μουσική και ο κρότος των ὄπλων ακουγόταν μέχρι το σπίτι του. Ο μπάρμπα Νίκος είχε μεθύσει από νωρίς στο σπίτι του και ήθελε και αυτός να χαρεί για τους αρραβώνες. Παίρνει λοιπόν το δίκανο, βγαίνει έξω και βαράει δυο μπαταριές στον αέρα και φώναζε να ζήσουν η νύφη και ο γαμπρός. Ύστερα πήγε για ύπνο ήσυχα ήσυχα. Το πρωί όμως που σηκώθηκε το σπίτι δεν είχε ρεύμα. Μα τί γίνεται, τι γίνεται αναρωτήθηκε. Γιατί δεν έχει το χωριό ρεύμα; Τι είχε γίνει; Το βράδυ οι μπαταριές βρήκαν στα καλώδια της ΔΕΗ και κόπηκε το ρεύμα στο σπίτι του... ούτε το βράδυ το κατάλαβε ούτε το πρωί.

Να σημειωθεί πως η γειτονιά μας, λέγεται λιμάνι, καθώς κάποια μέρα λέγεται ότι άφησαν ανοικτή την κάνουλα στα κρασιά εν ώρα γλεντιού και φυσικά μέθης, με αποτέλεσμα να πλημυρίσει ο δρόμος και ... η στεριά έγινε θάλασσα!!!

Σύμμεικτα

Η μακαρίτισσα η γιαγιά μου Ελένη Κληρονόμου - Αποστολάκου έλεγε: Για να προλάβεις την αυγή, πρέπει να περπατήσεις το μονοπάτι της νύχτας.

Ηλίας Γ. Αποστολάκος

Της αγοράς

Δυο αδέρφια συναντιούνται στην πλατεία του Ξηροκαμπίου. Λέει ο μεγάλος: Χάλασε το λαστιγάκι της χύτρας. Πάω στη Σπάρτη να αγοράσω καινούριο. Και είναι και πανάκριβο. Και του απαντάει ο μικρός, προτείνοντας μια ανέξοδη λύση: Δεν κόβεις μια σαμπρέλα να βάλεις!

Δ. Θ. Κ.

Είπε ο παπα-Γιάννης στον Γιάννη τον κουρέα: Γιάννη, δε σε βλέπω στην εκκλησία. Και του απαντά ετοιμόλογα ο κουρέας: Κι εγώ δε σε βλέπω στο κουρείο, παπά!

Η. Γ. Μ.

Μαρίας Καλκάνη - Σπυροπούλου
Έφυγε η Τασία Αλικάκου (1934-2020)



Μικρή ήταν όμορφη σαν άγγελος. Αργότερα πανέμορφη, υπάκουη κόρη και πολύ ντροπαλή. Μετά καλή φοιτήτρια και εξαιρετική εκπαιδευτικός, με σπάνια ρητορική δεινότητα. Οι εικόνες που δημιουργούσε ο λόγος της σε συγκινούσαν εύκολα στους επετειακούς λόγους της, στις Εθνικές Εορτές στο χωριό μας.

Μετά, καλή μάνα, με δύο υπέροχα παιδιά και καλή γιαγιά. Έζησε καλές στιγμές, αλλά και δύσκολες, όπως έχει περιγράψει με ειλικρίνεια στους συντοπίτες της, στα βιβλία της. Αγάπησε την ιδιαίτερη πατρίδα της πάρα πολύ, έγινε και κάτοικός της, μετά τη συνταξιοδότησή της, για αρκετά χρόνια.

Το καλοκαίρι στο χωριό, θα ήθελα πολύ –και προτείνω– να περάσουμε οι μαθητές της μια βραδιά μιλώντας για την Τασία, την καθηγήτριά μας,

εξιστορώντας στιγμές που ίσως μόνο εμείς ξέρουμε, γιατί ήταν διαφορετική και μοναδική. Της το χρωστάμε.



Τα νέα μας

Ξηροκάμπι

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Ευγενία Κριτσιμηλιού χήρα Λεωνίδα ετών 95, Ιφιγένεια Στρατάκου χήρα Γεωργίου ετών 91, Βαρβάρα Μαρτσούκου του Κωνσταντίνου ετών 70, Ευγενία Ξανθάκου του Γεωργίου ετών 95, Μαρία Καπερώνη - Αποστολάκου του Σπυρίδωνος ετών 57, Μαρία Σολωμού χήρα Στυλιανού ετών 98, Κατίνα Καγκιούζη του Αριστείδη ετών 75, Παναγιώτης Αποστολάκος του Δημητρίου ετών 93, Πολυξένη Αρμπουζή του Ευαγγέλου ετών 59, Δημήτριος Κρατημένος του Κωνσταντίνου ετών 27, Ειρήνη Γεωργίου - Γκαβάκου του Νικολάου ετών 57 (Κόρινθος), Βασίλειος Κομνηνός του Αναστασίου ετών 66, Λεωνίδα Μιχαλάκος του Νικολάου ετών 100 (Καναδάς), Ελένη Λάσκαρη του Γεωργίου ετών 92, Ειρήνη Βατικιάτη του Ιωάννη ετών 79 (Καναδάς), Ελένη Κονίδη χήρα Χρήστου ετών 101 (Καναδάς), Αναστασία Αλικάκου του Νικολάου ετών 85.

Παλαιοπαναγιά

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Χρήστος Φουντούκης του Γεωργίου ετών 82, Αμαλία Μπέρδου του Δημητρίου ετών 61, Αναστασία Κάρλες του Γεωργίου ετών 88, Αικατερίνη Πλαϊνού του Κωνσταντίνου ετών 77, Βασιλική Αναγνωστάκου χήρα Βασιλείου ετών 94, Κωνσταντίνος Περεντέσης του Παναγιώτης ετών 76, Σταυρούλα Τσουμπρή χήρα Βασιλείου ετών 82, Ελένη Αρφάνη του Ζαχαρία ετών 80.

Ανώγεια

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Κωνσταντίνα Καστρή του Αθανασίου ετών 78, Αντωνία Σταθάκου χήρα Παναγιώτη ετών 90, Νείλος Αρφάνης του Ιωάννου ετών 84, Ευαγγελία Κάρελλα χήρα Κωνσταντίνου ετών 87.

Τραπεζοντή

Θάνατος: Απεβίωσε η Φανή Βαλκανά χήρα Γρηγορίου ετών 88.

Λευκόχομα

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Βασίλειος Αντωνάκος του Γεωργίου ετών 47, Δημήτριος Καρκαμπάσης του Νικολάου ετών 70, Σταυρούλα Προβιά χήρα Παναγιώτης ετών 75, Γεώργιος Αντωνάκος του Βασιλείου ετών 82.

Ποταμιά

Θάνατος: Απεβίωσε ο Ιωάννης Πλαγιανός του Ηλία ετών 67.

Καμίνια

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Μαρίκα Βορβή χήρα Λυκούργου ετών 102, Σοφία Αντωνίου του Ηλία ετών 60, Σπυρίδων Παπαγεώργας ετών 88.

Γοράνοι

Θάνατος: Απεβίωσε ο Δημήτριος Δημητρακάκος του Γεωργίου ετών 91.

Κουρτσούνα

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Μαρία Βαρυμπομπιώτη χήρα Φωτίου ετών 89, Βασίλειος Βασιλάκος του Δημητρίου ετών 84.

Άρνα

Θάνατος: Απεβίωσε η Παναγιώτα Λαμπριανάκου του Ζαφειρίου ετών 104.

Βιβή Ξ. Κωτσιτοπούλου

ΑΝΟΙΚΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Π Ρ Ο Σ

Τον κ. Πρόεδρο και τα μέλη της Τ.Κ. Ξηροκαμπίου του Δήμου Σπάρτης.
(Με απώτερους αποδέκτες τους κ.κ. Αντιπεριφερειάρχη Λακωνίας, Δήμαρχο
Δήμου Σπάρτης, Γραμματέα του Δημοτικού Συμβουλίου του Δήμου Σπάρτης,
Αρχηγούς Αντιπολίτευσης Δημοτικού Συμβουλίου Σπάρτης και τοπικά μέλη του
Δημοτικού Συμβουλίου, κ. Διευθυντή ΔΕΥΑΣ και κ. Προϊστάμενο Δ/σης
Κτηνιατρικής και Αγροτικής Οικονομίας.

Είμαστε πολίτες της Τ.Κ. Ξηροκαμπίου του Δήμου Σπάρτης και αρκετοί από εμάς μέλη των εδρευόντων στο Ξηροκάμπι συλλογικών φορέων και τοπικών επαγγελματικών ενώσεων και πολιτισμού εν γένει. Ο αριθμός των υπογεγραμμένων είναι ενδεικτικός. Η παρούσα θα μπορούσε να φέρει εκατοντάδες υπογραφές κατοίκων του Ξηροκαμπίου.

Με την επιστολή μας αυτή και επειδή τα προβλήματα που σοβαρώς απασχολούν την Τ.Κ. Ξηροκαμπίου, διαρκώς οξύνονται και διογκούνται και δεν επιδέχονται καθυστέρησης ή αναβολής ή ακόμη περισσότερο και εφησυχασμού, θα θέλαμε να τα υπενθυμίσουμε σε Εσάς, ώστε από κοινού να προχωρήσουμε σε αντιμετώπισή τους. Έτσι :

1) Πρέπει να αντιμετωπιστεί το γνωστό στους περισσότερους από Εσάς πρόβλημα του δρόμου της Κουμουστάς.

Ο δρόμος αυτός με μήκος 5 χιλιομέτρων περίπου, άρχισε να κατασκευάζεται περί το έτος 1979 και ολοκληρώθηκε με χρηματικές εισφορές των Ξηροκαμπιτών ντόπιων και ομογενών Καναδά και ΗΠΑ και ακολούθως βελτιώθηκε και ασφαλτοστρώθηκε από την Περιφέρεια Πελοποννήσου το έτος 1997 με κόστος 120.000.000 δρχ.

Σήμερα και μετά παρέλευση 23 ετών, η κατάσταση του δρόμου είναι δραματική και αν συνεχιστεί η αδιαφορία προς συντήρησή του σε λίγο χρόνο (ο ίδιος δρόμος) θα καταστεί απροσπέλαστος και μάλιστα παρά το ότι στη Κουμουστά διαμένουν μόνιμα άνθρωποι, ενώ αρκετοί άλλοι διατηρούν σπίτια, χωρίς να παραβλέπεται και

το γεγονός, πως τα τελευταία χρόνια ανεγείρονται νέες οικοδομές. Πέραν όμως τούτων ο δρόμος προς Κουμουστά είναι η μοναδική πρόσβαση προς τις τοπικές πηγές του Ταυγέτου από τις οποίες αρδεύονται 3.500 στρεμ. γής στο κάμπο, ενώ από άλλες πηγές υδρεύεται το Ξηροκάμπι και οι γύρω οικισμοί.

Το ότι ο δρόμος λόγω της χρόνιας αδιαφορίας των τοπικών Αρχών - χωρίς την ελάχιστη συντήρηση ή βελτίωση για 23 συνεχόμενα έτη - θα καταστεί απροσπέλαστος, ήδη επιβεβαιώνεται από την κατακρήμνιση μέρους του οδοστρώματος τούτου στη θέση "Μπαρμπανίτσα", που αν δεν αποκατασταθεί άμεσα, τότε είναι πιθανό πως με τις βροχές που θα επακολουθήσουν κατά την περίοδο του φετινού χειμώνα θα υπάρξει ολοκληρωτική κατάρρευση του οδοστρώματος με αποτέλεσμα την αποκοπή του οικισμού της Κουμουστάς από τον υπόλοιπο κόσμο, ενώ κάθε παρέμβαση για αποκατάσταση της ζημίας θα είναι από πλευράς κόστους τεράστια.

Το θέμα ασφαλώς το γνωρίζετε και ακόμη γνωρίζετε πως οι επισημάνσεις μας δεν είναι υπερβολικές, οπότε δεν χρειάζονται περισσότερα λόγια. Επιβάλλεται και η αναφορά του άκρως επικινδύνου της διαδρομής στο τμήμα του Φαραγγιού του Ανακώλου λόγω ανυπαρξίας στηθαίου κατά μήκος της νότιας άκρης του δρόμου, όπου υπάρχει γκρεμός με κάθετα τοιχώματα βάθους 40μ. περίπου. Η πτώση στις 21.7.2019 γεωργικού ελκυστήρα στο ποτάμι και ευτυχώς εκεί όπου το βάθος είναι 5 μ. μόνο θα πρέπει να μας απασχολήσει σοβαρά για αποφυγή όμοιων περιστατικών στο μέλλον.

2) Το δεύτερο θέμα για το οποίο επιβάλλεται η άμεση επίδειξη ενδιαφέροντος από την πλευρά Σας, είναι το "Ελληνικό Γεφύρι".

Όπως γνωρίζετε το γεφύρι αυτό, είναι έργο της ελληνιστικής περιόδου του 1ου αι.π.Χ. και ίσως είναι το αρχαιότερο γεφύρι στο κόσμο, που έκτοτε χρησιμοποιείται μέχρι σήμερα. Κατασκευάστηκε διότι πάνω απ' αυτό διερχόταν η Βασιλική Οδός, που από τη Σπάρτη οδηγούσε στο επίνειο των Σπαρτιατών στη Μεσσηνιακή Καρδαμύλη και ονομάστηκε Βασιλική προς τιμή του Ρωμαίου Αυτοκράτορα Οκταβιανού-Αύγουστου, ο οποίος είχε φιλικές σχέσεις με τους Σπαρτιάτες.

Το Ελληνικό Γεφύρι, αν και αφ' ενός σώζεται ατόφιο και αφ' ετέρου χρησιμοποιείται μέχρι σήμερα και είναι ως εκ τούτου μοναδικό του είδους του μνημείο της ελληνιστικής περιόδου σε ολόκληρο το νομό Λακωνίας, παρά ταύτα το ενδιαφέρον των αρμοδίων τοπικών Αρχών και ειδικότερα της αρμόδιας εφορείας Αρχαιοτήτων για προστασία, ανάδειξη και προβολή του είναι επιεικώς ανύπαρκτο.

3) Το σημερινό μονοπάτι - τμήμα της Βασιλικής Οδού - που αρχίζει από το περιστερώνα των κληρονόμων Βενιζέλου Καρκαμπάση και συνεχίζει ως και αμέσως μετά το Ελληνικό Γεφύρι, είναι το σωζόμενο τμήμα αρχαίου δρόμου, που υπάρχει αναλλοίωτο για πάνω από 22 αιώνες. Μέχρι και 25-30 χρόνια πριν ο δρόμος αμέσως μετά το γεφύρι διακλαδιζόταν σε τρία μονοπάτια. Το ένα είχε ΝΔ ανοδική πορεία με κατεύθυνση προς Παληοχώρι και εκείθεν προς Γόλα και ακολούθως προς Καρδαμύλη. Το άλλο μονοπάτι συνεχιζόταν ΝΑ και περίπου παράλληλα του ποταμού Ρασίνα και εξυπηρετούσε τις περιοχές που βρίσκονται νότια - ανατολικά του ποταμού Ρασίνα. Και το τρίτο είχε κατεύθυνση ακριβώς νότια προς εξυπηρέτηση των περιοχών που κείνται νότια του ποταμού.

Σήμερα από τα τρία πιά πάνω αρχαία μονοπάτια - διακλαδώσεις εκείνου που διέρχεται από το γεφύρι - σώζεται μόνο εκείνο με τη ΝΔ κατεύθυνση και μόνο σε μήκος 300 μ. περίπου που είναι βατό. Τα άλλα δυο έχουν πάψει στην πραγματικότητα να υπάρχουν. Ειδικότερα το προαναφερθέν τρίτο που με κατεύθυνση από Β προς Ν διερχόταν μεταξύ των ιδιοκτησιών Στούμπου και Βουραζέλη προ πολλών ετών ίσως και 20 παράνομα προσαρτήθηκε στην ιδιοκτησία Βουραζέλη. Το προαναφερθέν δεύτερο με κατεύθυνση ΝΑ που διήρχετο στην αρχή του ομοίως από την ιδιοκτησία Βουραζέλη, οργώθηκε μάλλον από τους σημερινούς κατόχους αυτής προ 25 περίπου ετών και ακολούθως τόσο η είσοδος όσο και η έξοδος εκ της ίδιας ιδιοκτησίας Βουραζέλη κλείστηκαν παράνομα κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να καθίσταται αδύνατη η χρησιμοποίηση του δρόμου από τους πολίτες. Ας σημειωθεί πως στο τμήμα τούτο στην ιδιοκτησία Βουραζέλη με μήκος 150 μ. περίπου υπάρχουν κολόνες της ΔΕΗ, από τις οποίες επιτυγχάνετο ο δημοτικός φωτισμός του πάλαι ποτέ δρόμου. Το έργο τούτο του φωτισμού είχε γίνει από τον τότε Πρόεδρο της Κοινότητας Ξηρ/μπίου Δημ. Ξηροπόδη προ 30

ετών περίπου και εξακολουθεί να υπάρχει σε λειτουργία, φωτίζοντας τώρα όχι δρόμο αλλά τμήμα του ελαιοπεριβόλου Βουραζέλη.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Το τραγικό της υπόθεσης είναι, πως το αρχαιότερο γεφύρι του κόσμου σήμερα με την παράνομη κατάσταση που έχει δημιουργηθεί τα τελευταία χρόνια, δεν εξυπηρετεί πλέον καμιά ανάγκη των πολιτών, αφού η διέλευσή του από αυτό δεν έχει καμιά συνέχεια, δηλαδή δεν οδηγεί πουθενά και όποιος περάσει το γεφύρι, θα υποχρεωθεί να γυρίσει πίσω.

Μέχρι τώρα καμιά Αρχή δεν έχει απασχοληθεί με το πιο πάνω πρόβλημα παρά τις κατά καιρούς οχλήσεις και γραφτές διαμαρτυρίες πολιτών του χωριού μας. Η αποκατάσταση των πραγμάτων στη προτέρα κατάσταση είναι πολλαπλώς επιβεβλημένη, αλλά και ακόμη είναι θέμα γενικότερης ιστορίας και θέμα ιστορικού γοήτρου για το χωριό μας.

4) Έχουμε αναφερθεί πολλές φορές για το ελαιόδενδρο του οικισμού της Μούσγας. Για το "Μέγα Ελαιόδενδρο". Σήμερα ως αρχαιότερο ελαιόδενδρο θεωρείται εκείνο που βρίσκεται στη περιοχή του Ηρακλείου Κρήτης με περίμετρο 10 μ. περίπου ενώ η ηλικία του έχει υπολογιστεί 3.000 ετών. Η περίμετρος του ελαιοδένδρου της Μούσγας σε απόσταση 0,30 μ. πάνω από το έδαφος είναι 14μ. περίπου. Μήπως η ονομασία "Το Μέγα Ελαιόδενδρο" της Μούσγας είναι απόλυτα δικαιολογημένη από πλευράς ιστορικού και αξιακού μεγέθους ;

Το ελαιόδενδρο της Μούσγας για το οποίο τόσες και τόσες αναφορές έχουν γίνει στον έγγραφο και ηλεκτρονικό τύπο, ενώ πολλοί - κυρίως ξένοι - είναι εκείνοι που το επισκέπτονται, φύτεται σε μία κληρονομική αγροτική συνιδιοκτησία, που απέχει 500 μ. από τον οικισμό Μούσγας - και 2.500 μ. από το Ξηροκάμπι - ακριβώς με πρόσοψη επί ασφαλτοστρωμένου αγροτικού δρόμου.

Το ακριβό αυτό μνημείο της φύσης μπορεί οποιαδήποτε στιγμή να βρεθεί υπό διακινδύνευση, καθ' όσον φύτεται σε αδιανέμητη ιδιοκτησία, οπότε και αν τυχόν συμβεί το απευκταίο, δηλαδή εκριζωθεί ή υλοτομηθεί, τότε θα πρόκειται για ιστορική απώλεια δίχως προηγούμενο και η οποία απώλεια θα μας κατατρέχει στο μέλλον.

Επιβάλλεται η άμεση κίνηση της διαδικασίας από το Δήμο Σπάρτης, έτσι ώστε το δυνατόν συντομότερον το "Μέγα Ελαιόδενδρο" να κηρυχτεί διατηρητέο μνημείο

της φύσης. Ακόμη επιβάλλεται η κατάλληλη διαμόρφωση του χώρου, όπου τούτο φύτευται και ακόμη να τοποθετηθούν 2-3 παγκάκια και μία βρύση νερού στο χώρο που βρίσκεται στην είσοδο του αγρού, δηλαδή πριν τον ιδιόκτητο χώρο. Ας σημειωθεί πως η σηματοδότηση της διαδρομής από τη διακλάδωση Αγίου Βασιλείου έως το χώρο που φύτευται το ελαιόδενδρο, έχει γίνει με έξοδα πολιτών με αναγραφές σε πινακίδες στην ελληνική και αγγλική. Και ακόμη οι ίδιοι πολίτες το επιμελούνται καλλιεργητικά.

5) Εξίσου σοβαρά θέματα κρίνουμε πως είναι τα εξής:

α) Το κακοφτιαγμένο "λιθόστρωτο", που κατασκευάστηκε πριν από 3 έτη γύρωθεν της πλατείας Ξηροκαμπίου, θα πρέπει άμεσα να καταστεί αξιοπρεπώς προσβάσιμο, μάλλον με λίανση των λίθων. Λόγω των κακοτεχνιών του οι τραυματισμοί από την πτώση των διερχομένων πολιτών, δεν παύουν να συνεχίζονται. Ας σημειωθεί πως το έργο ανάπλασης της πλατείας του χωριού μας, δεν έχει ακόμη παραληφθεί αρμοδίως. Γιατί άραγε; Μήπως λόγω των κακοτεχνιών του και ίσως λόγω της εκκρεμότητας μηνυτήριας αναφοράς κατά παντός υπευθύνου;

β) Χρειάζεται σοβαρότητα και συναντίληψη για το νερό των πηγών ΥΔΡΕΥΣΗΣ του Ξηροκαμπίου. Τα νερά των πηγών του Ταυγέτου συνέβαλαν, ώστε ο άνυδρος κάποτε κάμπος με το προσωνύμιο "Ξηροκάμπι" να εξελιχτεί στο μεγάλο σήμερα καταπράσινο χωριό, το οποίο για λόγους ιστορικο - κοινωνικούς διατήρησε την ίδια ονομασία. Η επαρκής ύδρευση για την ύπαρξη και το μέλλον του χωριού μας και μάλιστα ενόψει των κλιματολογικών μεταβολών και κινδύνων θα πρέπει να θεωρείται αδιαπραγμάτευτο κεκτημένο. Και ασφαλώς οι κατά τον τελευταίο καιρό εν κρυπτώ και ερήμην όλων των κατοίκων της Τ.Κ. ανεπίτρεπτες επεμβάσεις τρίτων στο υδρευτικό δίκτυο με σκοπό την υφαρπαγή νερού για εξυπηρέτηση αρδευτικών κυρίως αναγκών με μεταφορά του σε περιοχές έξω από τη περιφέρεια του Ξηροκαμπίου, θα πρέπει άμεσα να κρίνονται ως άκυρες και να αντιμετωπίζονται ως εξαιρετικά παράνομες.

γ) Νομίζουμε πως σοβαρό είναι και το θέμα, που κατά τη θερινή περίοδο 2019 έλαβε απρόσμενες διαστάσεις με τον ΤΟΕΒ Ξηροκαμπίου και το οποίο δεν έχει προηγούμενο. Μπορεί τυπικά η Τοπική Κοινότητα να μην έχει δικαιοδοσία να ασχοληθεί με τα συμβαίνοντα στον ΤΟΕΒ. Έχει όμως

υποχρέωση να αναλάβει σχετικές πρωτοβουλίες, καθ' όσον η παραγωγική λειτουργία του ΤΟΕΒ Ξηροκαμπίου αφορά μία δραστηριότητα, που είναι συνδεδεμένη στενά με τα οικονομικά συμφέροντα του τόπου μας, του οποίου οι κάτοικοι σχεδόν στο σύνολό τους άμεσα ή άμεσα έχουν σχέση με γεωργικές καλλιέργειες. Είναι αδιανόητο να αδυνατεί ο ΤΟΕΒ να ανταποκριθεί στις αρδευτικές ανάγκες του Ξηροκαμπίου, ιδίως κατά την θερινή περίοδο που το νερό της Ρασίνας μειώνεται κατά πολύ, οπότε και επειδή κυρίως λόγω οικονομικών οφειλών του η ΔΕΗ έχει κόψει το ηλεκτρικό ρεύμα στις δυο γεωτρήσεις, αυτές να έχουν καταστεί ανενεργείς, χωρίς να παραβλέπεται και το ότι λόγω χρόνιων βλαβών του υπόγειου δικτύου, σημαντική ποσότητα νερού χάνεται καθημερινά στους δρόμους, δηλαδή τριτοκοσμικές καταστάσεις.. Το θέμα είναι σοβαρό και θα πρέπει και η Δημοτική Αρχή να παρέμβει, έτσι ώστε την προσεχή θερινή περίοδο να μην υπάρξουν φαινόμενα λειψυδρίας στο κάμπο του χωριού μας.

δ) Ο αρχαιολογικός χώρος Αγίου Βασιλείου, όπου και το Μυκηναϊκό Ανάκτορο κατά τις εκτιμήσεις των αρχαιολόγων, δεν φαίνεται να τυγχάνει του ανάλογου ενδιαφέροντος από την πλευρά της Πολιτείας.

Πρίν από 3 χρόνια το Παγκόσμιο Αρχαιολογικό Συνέδριο της Σαγκάης κατέταξε την ανασκαφή αυτή μεταξύ των δέκα σημαντικότερων του κόσμου. Έκτοτε και μέχρι σήμερα η Πολιτεία φαίνεται πως εθελοτυφλεί.

Καμμία σημαντική πρόοδος δεν έχει γίνει από πλευράς ανασκαπτικής, ενώ η σχετική πρότασή μας για ανάθεση του έργου σε κάποια από τις μεγάλες Αρχαιολογικές Σχολές που δραστηροποιούνται σε άλλες ανασκαφές ανά τη Χώρα, δεν είχε απήχηση.

Μήπως ήλθε η ώρα η Τοπική Αυτοδιοίκηση να αναλάβει πρωτοβουλίες, κατά το τρόπο που έπραξε η αντίστοιχη της Μεσσήνης - Μεσσηνίας, όπου η επιχειρηθείσα με τη συμβολή της τοπική ανασκαφή, απέφερε σημαντικά ιστορικά οφέλη αλλά εξ ίσου και σημαντικά οικονομικά οφέλη για τη περιοχή ολόκληρου του Νομού Μεσσηνίας ;

ε) Τέλος, το ολυμπιακών διαστάσεων στάδιο "ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΠΑΔΑΚΟΣ" - από τα μεγαλύτερα της Πελοποννήσου - βρίσκεται σε επιεικώς απαράδεκτη

κατάσταση. Θα συνεχιστεί για πολύ αυτή η εξαιρετική περίπτωση οιονεί εγκατάλειψης ενός σημαντικού έργου για το τόπο μας ;

Ευελπιστούμε, πως η επιστολή μας αυτή θα τύχει της επιβαλλόμενης προσοχής Σας.

Ξηροκάμπι, 5.1.2020

Οι αναφερόμενοι

Παναγιώτης Ηλ. Κομνηνός

...

...

(ακολουθούν υπογραφές)